БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 77 (8603)
АПРЕЛИЙН 1
ВТОРНИК
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Абаһан уялгаяа заабол дүүргэе, нүхэдүүд!

Хүдөө ажахынгаа бүхы һалбаринуудые түргэнөөр хүгжөөхын тулада республикымнай колхознигууд, МТС болон совхозуудай хүдэлмэришэд, хүдөө ажахын бүхы мэргэжэлтэд 1958 ондо юу хэхэ байһанаа хараалжа, шэнэ социалис уялга абаһан байна. Улан-Удэдэ һаяхан болоод дүүрэһэн республикын хүдөө ажахын түрүүшүүлэй зүблөөн дээрэ энэ уялгань баталагданхай.

Хүдөө ажахымнай хүдэлмэрилэгшэд ямар уялгануудые абааб гэхэдэ, гол түлэб иимэ байна:

1958 оной эсэстэ республика дотор хонидойнгоо тоое **1 миллион 560 мянга,** 1960 ондо **2 миллионһоо үсөөн бэшэ** болгохо, хонин бүриһөө нооһо хайшалалгаяа колхозуудта **3 килограммда,** совхозуудта **3,5 килограммда** хүргэхэ, нёдондо жэлэйхидэ орходоо нооһо хайшалалгаяа бүхыдөө **32 процентһээ** бага бэшээр дээшэлүүлхэ;

Үнеэдэйнгээ тооe колхозуудта **14 процентээр,** совхозуудта **10,7 процентээр** олошоруулха, энэ жэлэй дүүрэтэр үнеэдэйнгээ тооe **81,1 мянган толгойдо** хүргэхэ, үнеэн бүриһөө һү һаалгаяа нёдондонойхиһоо **500 литрһээ** бага бэшээр дээшэлүүлжэ, һү һаалгаяа бүхыдэнь **118 мянган тоннодо** хүргэхэ гэһэн, али 1957 онойхиһоо **33 мянган тонно** ехэ һү абаха;

1958 ондо **32,1 мянган тоннодо** хүрэтэр мяха абажа, нёдондо жэлэйхидэ орходоо мяха абалгаяа **31,1 процентээр** ехэ болгохо, гахайн мяха абалгаяа **2,6 дахинаар** ехэдхэхэ, республика соогоо бүхыдэнь эдлүүриин газарай 100 гектар бүхэндэ **21,4 центнер** мяха абаха;

Мүнөө жэлдэ гектар бүриһөө 11 центнерһээ бага бэшэ таряа хуряажа, ороохо таряанай ургаса абалгаяа бүхыдэнь **1,5 дахин,** хартаабха болон овощь абалгаяа **3,5 дахин** ехэдхэхэ, энэ жэлдэ **91 мянган** гектарһаа бага бэшэ шэнэ газар ашаглаха гэхэ зэргын уялга республикымнай хүдөө ажахынхид абаһан байна бшуу.

Республикын дунда зэргынхиһээ бүри дээгүүр уялга абаһан аймагууд, колхозууд, совхозууд бии. Энэншье зүб. Юуб гэхэдэ, зарим аймагууд болон колхозуудай арга боломжонь бүри ехэ байна. Тэдэнэр адуу малайнгаа тоо толгойе бүри ехээр олошоруулха, ашаг шэмэ үгэлгыень эрид ехэдхэхэ, таряалангай ургасые нилээд дээшэлүүлхэ бүрин аргатай.

Хэлэһэн үгэдөө хүсэд хүрэжэ, абаһан уялгаяа заабол дүүргэхэ гэһэн нангин зорилго республикымнай бүхы хүдөө ажахынхидай урда, аймаг, колхоз болон совхоз бүхэнэй урда, партийна организаци бүхэнэй урда табигданхай.

Энэ хадаа ехэ харюусалгатай аад, бүрин бэелүүлжэ лаб боломоор зорилго гээшэ. Юуб гэхэдэ, аймаг, колхоз, совхоз бүхэн уялга абахадаа бэеэ һайтар «шэмхэжэ» үзэһэн, ямар арга боломжотой байһанаа наринаар тооложо хараһан байна ха юм.

Агуухэ Эхэ оронойнгоо, түрэл Коммунистическэ партиингаа үмэнэ өөһэдынгөө республикын абаһан уялгые, мүн өөһэдынгөө аймаг, колхоз, совхоз бүхэнэй абаһан уялгые ажалшадта дэлгэрэнгыгээр тайлбарилжа үгэхэ, тэрэнээ хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлгэдэ колхознигуудые, совхозуудай хүдэлмэришэдые үргэнөөр элсүүлхэ гэһэн шухала зорилго партийна организаци бүхэнэй урда табигдана. Колхозой гэшүүн бүхэн, совхозой хүдэлмэришэн бүхэн 1958 ондо аймагайнгаа колхоз болон совхозойнгоо ямар уялга абаһание һайн мэдэхэ, тиигээд тэрэние бэелүүлгэдэ өөрынгөө хубитые оруулхын түлөө үнэн зүрхэнһөө шармайн тэмсэхэ, энэ хэрэгтэ үүсхэл оролдолго гаргаха зэргэтэй.

Сэхыень хэлэхэдэ, урдань уялга абахыень абаад, тэрээндэе ёһын тэдыгээр хандадаг, тэрэнээ дүүргэхые ехээр оролдодоггүй ушарнууд хаа яа үзэгдэдэг байгаа гээшэ. Иимэ ушарые хубхай хооһон шашалдаан гээшэ гэжэ зон зүб нэрлэдэг. Энэ дутуугаа мүнөө дахин дабтажа огто болохогүй.

1958 ондо абаһан уялгаяа колхознигуудай, МТС, совхозуудай хүдэлмэришэдэй, мэргэжэлтэд болон хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй заатагүй дүүргэхын тулада мүнөөнһөө ехэ хүдэлмэри ябуулха, энэ талаар бодото хэмжээ ябуулгануудые хараалжа, бэелүүлхэ шухала. Түбхын түрүүндэ, хабарай тарилгада хүсэд һайнаар бэлдэжэ, богони болзор соо, эрхим шанартайгаар үнгэргэхэ хэрэгтэй. Тиигэбэл ороохо таряа, үбһэ тэжээл элбэгээр ургуулжа шадахабди. Тэрэшэлэн абтаһан түлнүүдээ гарзагүйгөөр түлжүүлжэ, таргалуулха, томо болгохо шухала.

Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые хубилгаха тухай КПСС-эй ЦК-гэй февралиин Пленумэй тогтоол, мүн энэ асуудалаар СССР-эй табадахи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл — эдэ түүхэтэ документнүүд абаһан уялгаяа бүрин бэелүүлжэ, республикынгаа хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ шэнэ амжалта туйлаха хэрэгтэмнай тон ехэ туһа хүргэхэ байна.

СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси

СССР-эй табадахи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси Москвада хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр. Мартын 29-дэ Кремлиин Ехэ Ордон соо **Союзай Соведэй** удаадахи заседани болоо.

Үглөөнэй 10 час. Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **П. П. Лобанов,** палатын Түрүүлэгшын орлогшонор Түрүүлэгшын столой саана ошожо һууна. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүд ложонуудта һууна. Нүхэд **А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, Л. И. Брежнев, К. Е. Ворошилов, Н. Г. Игнатов, А. И. Кириченко, Ф. Р. Козлов, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Я. Э. Калнберзин, А. П. Кириленко, К. Т. Мазуров** болон **В. П. Мжаванадзе** гэгшэдые депутадууд, айлшад халуунаар угтаа.

«Колхозно байгуулалтые улам саашань хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тухай» нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлэй зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлүүлэгдээ.

Партиин хараалһан хэмжээнэй ашаар хүбэн, нооһо, каракуль болон промышленностьда хэрэглэгдэхэ бусад янзын түүхэй эд, тэрэшэлэн эдеэ хоол нилээд ехээр абаха таатай зохид эрхэ байдал олдохонь гэжэ депутат **С. Бабаев** (Туркменскэ ССР) хэлэбэ. Колхозно үйлэдбэрие бүри дээдэ шатада гаргаха зорилгоор партиин хараалһан дурадхалнуудые Туркмениин ажалшад хэлсээнгүй зүб гэжэ тоолоно. Туркмениин 348 колхозуудай 306-ниинь бүри мүнөө МТС-һээ техникэ абахаяа байна. Тэдэнэй 70 гаран процентнь абаһан машинануудайнгаа түлөө энэ жэлдэ тоосохо аргатай гэжэ депутат мэдүүлбэ.

Удаань Поволжиин түрүү ажахынуудай нэгэн болохо Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ депутат **М. И. Китаев** (Саратовска область) үгэ хэлэбэ. Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ гээшэ тон шухала хэмжээн мүн, тиимэһээ МТС-үүдые хубилгаха тушаа партиин хараалһан хэмжээнүүдые бүхы араднай һайшаагаа гэжэ тэрэ хэлээ. Һүүлэй жэлнүүдтэ Саратовска областиин колхозууд олон һалбаритай томо ажахынууд болоо юм. Урдань колхозуудаймнай олзо доход жэлэй туршада 100 — 200 мянган түхэригһөө дээшэ гарадаггүй байгаа. Харин мүнөө колхозуудай хахадынь жэлэй туршада нэгэнһээ 5 миллион хүрэтэр, тэрэнһээ дээшэшье доход оруулна. Хубаагдадаггүй фонд эрид нэмээ. МТС-эй техникыень дары худалдажа абаха, нэгэ хахад—хоёр жэлэй туршада абаһан машинануудайнгаа түлөө сүм тоосохо гэһэн шиидхэбэри Калининай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд абаа.

—Манай бүхы орон, бүхы совет арад МТС-үүдые хубилгаха тушаа партиин хараалһан хэмжээнүүдые сүм һайшааба—гэжэ депутат **И. Р. Раззаков** (Киргизскэ ССР) хэлэбэ. —Республика дотор бии байһан 79 МТС-эй 16-ниинь техникэеэ бултыень колхоздо үгэхэнь. 36 машинно-тракторна станциие заһабариин-техническэ станци болгон хубилгаха гэжэ хараалагдаа. Хадалиг газарта байдаг мал ажалта районуудай колхозуудые хангадаг МТС-үүд мүнөө дээрээ урдынхяараа хүдэлмэрилхэ. Киргизиин захиргаанай район бүхэндэ нэгэ РТС байгуулха гэжэ хараалагдаба. Механизаторнууд МТС-тэ байдагтаа орходоо бага бэшэ түлөөһэ абадаг байха. Совнархозой предприятинууд хүсэд хүрэхэ запасной часть бүтээн гаргадаг болохо ёһотой гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Һүүлээрнь депутат **В. В. Мацкевич** үгэ хэлээ. МТС-үүдһээ колхозуудта ошохо олон механизаторнууд бүхы колхозно үйлэдбэридэ айхабтар ехээр нүлөөлхэ, ажал хүдэлмэридэ индустриальна арга методүүдые ехээр нэбтэрүүлхэ юм. Машина, техникэ олоор хэрэглэхэдэ, колхознигуудай ажалай ехээр хүнгэдэжэ үгэхэ байһыень МТС-үүд харуулаа. Тиимэһээ түрүү механизаторнуудай дүй дүршэлые колхозуудта үсэд нэтэрүүгээр нэбтэрүүлхэ, тэдэние урмашуулха шухала.

Иигээд һаяар колхозник бүхэн машина дээрэ хүдэлжэ шададаг болохо. Тиимэһээ хүдөөгэй һургуулинуудай ахалагша классуудай һурагшадые хүдөө ажахын машина дээрэ хүдэлгэжэ һургаха гэһэн дурадхал саг соогоо оруулагдаа. Заһабариин-техническэ станцинуудай үмэнэ ехэ зорилго табигдана. Тэдэнэр гансал колхозуудай техникые заһабарилаад, тэрэнээ зүбөөр ашаглахадань туһаламжа үзүүлхэ бэшэ, харин зарим хүдөө ажахын машинануудые һөөргэнь бусаахаар колхозуудта үгэдэг байха, газар малтаха, уһалха жэшээнэй хүдэлмэри хэхэ, нуур, сөөрэм малтаха, хүдөө ажахын ургамалай хорото шумуулнуудтай тэмсэдэг байхэ ёһотой. Хангалгын организацинуудай хүдэлмэрие гуримшуулха тухай, мүн колхоз, совхозуудта удаан болзоро урьһаламжа үгэхэ хэрэгые хүдөө ажахын банк бэшэ, харин гүрэнэй банкнууд эрхилдэг байха гэһэн дурадхалые нүхэр Мацкевич дэмжээ.

Районно организацинуудай үүргэ, харюусалгын ехэ болоһон дээрэһээ райгүйсэдкомуудай дэргэдэ хүдөө ажахын инспекци байгуулаад, тэрээндэ дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэдые оруулха шухала гэжэ депутат тоолобо.

Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ депутат **А. М. Межлумян** (Армянска ССР) колхозойнгоо ажабайдал тухай хөөрөө. Үнгэрэгшэ жэлдэ энэ колхоз эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 106 центнер мяха, 760 центнер һү, 770 килограмм нооһо абаһан байна. Үнеэн бүриһөө дунда жэшээгээр 4277 килограмм һүн абтаа. 1952 онойхитой сасуулбал, колхозуудай мүнгэн олзонь 5 шахуу дахин дээшэлээ. Ушар иимэһээ энэ колхоз трактор болон хүдөө ажахын бусад шухала машинануудые худалдажа абаха аргатай юм.

—МТС-ээр дамжуулан колхозуудта гүрэнэй машина, техникээр туһалдаг байһанай ашаар Молдавиин колхозуудай олонхинь томо, экономическа шадалтай колхозууд болоо юм гэжэ депутат **З. Т. Сердюк** (Молдавска ССР) хэлэбэ. Гэхэтэй хамта, колхозой зөөриин шанарынь тон ондоо боложо хубилаа гэжэ хараада абаха шухала. Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдһөө гадна, хүдэлмэришэн анги, интеллигенци колхозой зөөри байгуулалсана. МТС-эй техникые абажа, тэрэнэйнгээ түлөө ойрын нэгэ—хоёр жэлэй туршада тоосохо гэһэн шиидхэбэри республикын бүхы колхозууд нэгэн дуугаар абаа гэжэ депутат мэдүүлбэ. Колхозуудай шэнэ түсэбэй ёһоор мяхан, һүн болон илангаяа виноград, үрэ жэмэс саашадаа эрид ехээр абтадаг болохо, ажалай бүтээсэ дээшэлхэ, продукциин өөрынь үнэ доошолхо юм.

Машина бүтээгшэд сэсэрлигүүдтэ, мүн виноградаигуудта хэгдэдэг хүдэлмэрие онъһожоруулха машинануудые үсөөнөөр бүтээнэ гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Депутат **А. Д. Болотовой** (Алтайн хизаар) хүдэлдэг Поспелихинскэ райондо 1949 ондо 50 гаран колхоз байһан аад, тэдэнэй томодхогдоһоной һүүлээр 7 колхоз болоо юм. Тиихэдэнь колхоз бүхэнэй тарилгын талмай, тухайлхада, 10 мянган гектар болоһон байна. 1953 ондо болоһон КПСС-эй ЦК-гэй сентябрьска Пленумэй һүүлээр районой колхозуудай олзо доход 6 үлүүтэй дахин ехэ болоо. Энэ олзо доходынь нёдондо 65 миллион түхэригтэ хүрөө. Тиимэһээ колхозууд техникэ абаха бүхы арга боломжотой. Эгээл иимэһээ КПСС-эй ЦК-гэй февральска Пленумэй шиидхэбэриие, нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлэй тезисүүдые районой бүхы ажалшад нэгэн һаналаар һайшаажа дэмжээ.

Колхозуудтаа агрохимическэ лаборатори байгуулхадамнай туһалыт гэжэ депутат Болотов В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Хүдөө ажахын наукын Бүхэсоюзна академиие, СССР-эй Хүдөө ажахын министерствые гуйгаа.

МТС-үүдые тон ондоо болгожо хубилгаһан, колхозуудта машина худалдаһан ушар һү, мяха абалгые эрид ехэ болгохо гэһэн уялгаяа республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй дүүргэхэ, мүн үлүүлэн дүүргэхэ арга олгохонь гэжэ депутат **И. Г. Кэбин** (Эстонско ССР) хэлэбэ. Колхоз бүхэнэйнгөө техникэ абаха шадалые мүнөө партийна, советскэ организацинууд шэнжэлэн үзэжэ байна. Хубаагдадаггүй фонддоо ехээр мүнгэ оруулдаг болохо гэһэн шиидхэбэри олон колхозууд абана. Хэдэн районуудта МТС-үүдые саг зуура үлөөхэ ушартай болоно. Гэхэтэй хамта, тэдэнэй хүдэлмэриин түлөө хэгдэдэг тоосоое орёо бэшэ болгохо, техникын аша үрэ багатайгаар хэрэглэгдэдэг шалтагаание зайсуулха хэрэгтэй.

Парти, правительствын айхабтар ехэ туһаламжа үзүүлһэнэй ашаар Азербайджанай хүдөө ажахы ехэ амжалта туйлаа,— гэжэ депутат **А. Д. Алиев** хэлэбэ. Мүн колхознигууднайшье шэн габьяатайгаар ажаллаа, наука, түрүү дүй дүршэлэй амжалта ехээр нэбтэрүүлэгдээ. Узбекистанай, Молдавиин, Грузиин хүдэлмэрилэгшэдтэй хэгдэдэг заншалта мүрысөөн хүдөө ажахыгаа хүгжөөхэдэмнай мүн лэ туһа хүргөө юм гэжэ депутат Алиев хэлэбэ.

Республикада хадалиг нютагуудай олон дээрэһээ 12 МТС-ые хуушан зангаарнь үлөөхэ гэжэ хараалагдаа, гээд үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

Литвын колхозуудта олон мэргэжэлтэд, дүй дүршэлтэй хүтэлбэрилэгшэд хүдэлнэ гэжэ депутат нүхэр **И. И. Лауринайтис** хэлэбэ. Тиимэ дээрэһээ Литовско ССР-тэшье МТС-үүдые хубилгахаар саг болоо. Энэ зонын эрхэ байдалда эгээл аша үрэтэйгөөр хэрэглэгдэдэг машинануудые колхозууд абаха юм.

Ригын болон республикын бусад городуудай промышленна предприятинууд механизаторнуудые бэлэдхэхэ, заһабариин мастерскойнуудта түхеэрэлгэ үгэхэ хэрэгтэ ехэ туһаламжа үзүүлээ юм гэжэ депутат **Э. К. Берклав** (Латвийска ССР) хөөрэбэ.

Мартын 31-дэ СССР-эй Верховно Соведэй сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэ.

(ТАСС).

Воронежско область. Шубуу үсхэбэрилдэг «Масловский» гэжэ совхозой хүдэлмэришэд энэ жэлдэ ороохото культурануудай 100 гектар бүридэ 300 центнерһээ бага бэшэ шубуунай мяха абаха уялга абаа. Совхозойхид шубуу үсхэбэрилхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулна. Энэ жэлдэ бүхы дээрээ 900 мянган тахяагай, нугаһанай дальбараа абтаха юм. Хоёр һарын турша соо 138 мянган дальбараан абтаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Масловский» гэжэ совхозой дальбараа үсхэбэрилдэг газар. Наада таладань шубуушан В. Г. Попова байна.

ТАСС-эй фотохронико.

СССР-эй парламентска группын суглаан

Мартын 29-дэ Кремлиин Ехэ Ордондо СССР-эй Верховно Соведэй заседаниин зал соо СССР-эй парламентска группын ниитэ суглаан болоо. СССР-эй табадахи зарлалай Верховно Соведэй хоёр палатын 900 шахуу депутат суглаанда байгаа.

1957 ондо хэгдэһэн хүдэлмэри тухай СССР-эй парламентска группын комитедэй тоосоое СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд шагнаад, зүбшэн хэлсээ. СССР-эй парламентска группын түрүүлэгшэ депутат О. В. Куусинен элидхэл хээ.

СССР-эй парламентска группын ниитэ суглаан комитедэйнгээ ажал ябуулгые нэгэн дуугаар һайшаагаад, энэ группын хүдэлмэрие саашадаа һайжаруулха зорилгоор хэдэн дурадхал оруулаа.

Мүн СССР-эй парламентска группын комитет шэнээр һунгагдаа. СССР-эй парламентска группын түрүүлэгшээр депутат О. В. Куусинен, түрүүлэгшын орлогшонуудаар-депутадууд А. П. Волков, И. А. Каиров, группын секретаряар—депутат З. А. Лебедева гэгшэд һунгагдаа. Депутадууд Н. А. Михайлов (РСФСР), Ю. И. Палецкис (Литовско ССР) парламентскэ группын хоорондын советскэ группада түрүүлэгшээр болгогдон дахин һунгагдаа. СССР-эй парламентскэ группын комитедэй гэшүүдээр Советскэ Союзай республиканудай иимэ депутадууд һунгагдаа: О. В. Аблазова (РСФСР), Л. И. Ананьева (РСФСР), А. А. Андреев (РСФСР), Н. П. Бажан (УССР), Э. К. Берклав (Латвийска ССР), М. Х. Давтян (Армянска ССР), М. А. Ибрагимов (Азербайджанска ССР), К. Кондучалова (Киргизскэ ССР), З. С. Омарова (Казахска ССР), М. Турсун-Заде (Таджикска ССР) болон бусад һунгагдаа.

Нүхэр Н. С. Хрущев Ажалай уласхоорондын эмхидхэлэй генеральна директор Д. Морстой уулзаба

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев мартын 31-дэ Ажалай уласхоорондын эмхидхэлэй генеральна директор Д. Морстой уулзажа хөөрэлдөө.

Ажалай уласхоорондын эмхидхэлэй захиргаанай соведтэ СССР-һээ байдаг түлөөлэгшэ А. А. Арутюнян хөөрэлдөөнэй үедэ байгаа.

(ТАСС).

Халтын памятнигай эрхим проектын түлөө конкурсын болзор һунаагдаа

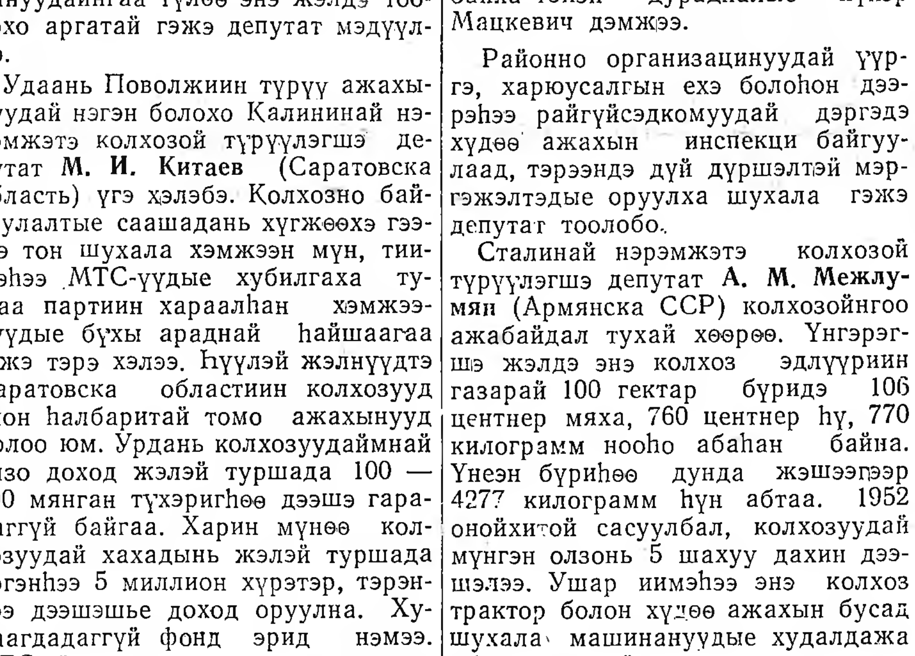
Москва городто бодхоогдохо Халтын памятнигай эрхим проект олохын тула Бүхэсоюзна нээмэл конкурс 1957 оной декабриин 31-дэ эсэсхогдоһон байгаа. Энээнэй болзорые хойшолуулха гэһэн олон хүнэй һанамжые хаража үзөөд, СССР-эй Культурын министерство, СССР-эй Госстрой болон Мосгоргүйсэдком конкурсын проект тушааха болзорые 1958 оной июлиин 1.болотор һунааба.

Хоёрдохи хэмэл одон дабшаһаар

Мартын 31-нэй үглөөнэй 6 часта хоёрдохи хэмэл одон бүмбэрсэг дэлхэйе 2146 дахин тойроо.

Хойто широтагай 63 болон 65 градусай хоорондо, мүн урда широтагай 37 ба 54 градусай хоорондо наранай гаралгын урда тээ, үүлэгүй сэлмэг байгаа һаань, хоёрдохи хэмэл одые нюдөөрөө хаража болохо.

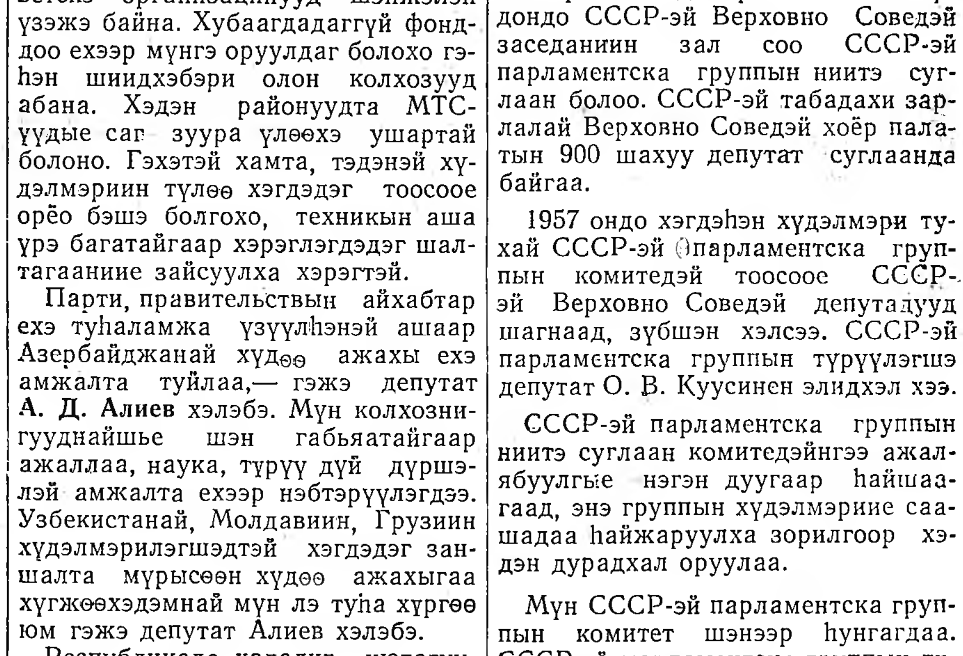
(ТАСС).

Москва. СССР-эй табадахи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сесси. Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани мартын 27-до болоожо байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Кремлиин Ехэ Ордоной заседаниин зал соо.

ТАСС-эй фотохронико.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бурят-Монголой АССР-һээ СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд болоһон нүхэд (зүүн гарһаа) П. Н. Андреев, Б. Б. Санжиева, Н. Я. Рыбникова, Д. Х. Таханов, М. А. Чернышов, А. И. Хабаева гэгшэд Улаан Талмай дээрэ байна.

В. Львовой фото.

Нүхэд механизаторнууд! КОЛХОЗДОО ХУДАЛДАЖА АБАҺАН ТРАКТОРНУУДАА ХҮСЭД ҺАЙНААР АШАГЛАЯ

Тарилгын эхилтэр полевой стануудаа шэнэдхэн заһабарилха. Үдэр саг гээнгүй эртын борнойлго эхилхэ. Механизатор бүхэн халаанайнгаа даабарииe үдэр бүри үлүүлэн дүүргэхэ. Бүхы юумэндээ гамтайгаар хандажа, тракторай хүдэлмэриин үнэ сэнгые химдаруулха.

☆ ☆

Шэнэ хүсэтэйгөөр ажаллахабди

Оронойнай, тэрэ тоодо манайшье республикын олохон колхоз байгша ондо эгээл түрүүшынхээ өөһэдынгөө машина техникээр хабарай тарилга хэхэнь. Тиимэһээ колхозуудта трактор машинануудые зүбөөр, дүүрэн хүсөөрнь, үрэ ехэтэйгээр ашаглаха гээшэ механизатор бүхэнэй мэргэжэл шадабари, эдэбхи оролдолгоһоо сүм дулдыдаха байна бшуу. Энээниие бригадымнай бүхы механизаторнууд һайса мэдэржэ, СССР-эй Верховно Советэй депутат нүхэр Д. Х. Тахановай тракторна бригадынхидай башагые тон халуунаар угтажа, бүримнэһэн дэмжэбэ.

Манай бригадымнай үнгэрэгшэ жэлдэ Курумканай аймагай «Коммунизм» колхоздо 10 трактораар ажаллажа, тус бүридэнь 500 гектар зөөлэн хахалалга хээ һэн. Мүнөө энэ колхозойхид бригадымнай 7 трактор өөһэдтөө худалдажа абаа. Тэрэ тоодо «ДТ-54» маркын 4 трактор, «Беларусь» 3 трактор болон бусад машина зэмсэг оролсоно.

Эдэ машина техникэ механизатор бүхэндэ даалгажа үгөөд, тусхай тракторна бригада эмхидхээбди. Манай тракторна бригада мүнөө жэлдэ колхозойнгоо 2 комплексно бригадые зэргэ хангаха юм.

Колхознай нёдондо тарилгын бүхы талмайн гектар бүриһөө дунда зэргээр оройдоол 4,2 центнер ороохо таряанай ургаса хуряагаа һаа, байгша ондо бүхы таряалангай гектар бүриһөө 10 центнерһээ доошо бэшэ ургаса хуряахаар шиидэнхэй. Энэ харюусалгата зорилго амжалтатайгаар дүүргэхын тулада бригадамнай бүхыдөө, мүн механизатор бүхэн уялгануудые абаа. Тэрэнэй ёһоор мүнөө жэлэй хабарай тарилга һайн шанартайгаар, эрхим болзорто үнгэргэгдэхэ. **Тарилгын үедэ механизатор бүхэн үдэр бүриингөө, халаанайнгаа даабарииe заатагүй хододоо үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэхэ юм.** Гадна, хүн бүхэн өөр өөрынгөө **трактор, машинада эзэн ёһоор хандажа, горючи, түрхихэ тоһо, заһабарилгын запасной хэрэгсэл гэхэ мэтые хараалагдаһанһаань 5 процент багаар гаргашалха уялгатай.** Тиихын тулада МТС-эйхидэл адляар тракторна бригадынгаа хүдэлмэрид ажалай тоосоо саашадаа нэбтэрүүлэн ажаллахабди. Заһабарилгада запасной часть хэрэглэжэ трактор, машина бүхэнэй хэды шэнээн, ямар хүдэлмэри хэгээшые хараада абалсажа гаргашалхаар тогтоогдоо. Хэһэн бүхы хүдэлмэриингөө ажалай гаргашые эрид химдарулхын тулада урдань байһан бригадын бүхэнээ һаргалагшын тушаал хороогдохо. Тиихэдэ **бригадын механизаторнууд бүхэниие олон мэргэжэлдэ һургахабди.** Жэшээлхэдэ, тракторист бүхэн комбайнёр, токарь, электросварщигай мэргэжэл шудалха юм. Мүнөө үедэ бригадамнай нүхэр П. Бурцев олон мэргэжэлтэй болонхой. **Мүн мал ажалай фермэ шадар элдэб мотор, машина хүдэлгэдэг болгохоор 3 хүниие машадай дундаһаа һургажа гаргахабди.** Гадна, байгша ондо үбһэ тэжээл үйрүүлхэ, бутаруулха машина, ороохо таряа сэбэрлэхэ, хатааха «ВИСХОМ» гэжэ машина, ороохо таряа ашаха, буулгаха түхеэрэлгэ гэхэ мэтые колхоздоо бригадынгаа хүсөөр тодхожо хүдэлгэхэбди. Бүри һаяар, тарилгын хүдэлмэриин эхилтэр механизаторнуудай байха хамтын байра һайнаар түхеэрхэбди, горючи, тоһо хадагалха склад, мүн Сахули гэжэ газарта түлишэ хадагалха байра шэнээр барихабди. Байгша оной эсэс болотор трактор, машина оруулаад заһабарилха гараж, тэндэнь токарна станок болон бусад түхеэрэлгэтэй мастерской баригдахаар хараалагданхай. Мүн ойрын 2—3 жэлдэ һөөг бургааһанһаа сэбэрлэжэ, 150 гектар шэнэ газар ашаглагдаха, тэрэнэйнгээ 30 гектарые энэ жэлдэ элдэжэ хэрэглэхэбди.

Бригадымнай бүхы механизаторнууд эдэ зорилгонуудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө эбтэй эетэйгээр, шэнэ хүсэтэйгөөр ажаллаха гэжэ шиидэнхэй. Мүнөө жэлэй хабарай тарилгада урэһэ хүрэнгэмнай хүсэд сэбэрлэгдэжэ, бэлдэгдэө, машина, техникэ гүйсэд заһабарилагданхай.

Г. Сэрэбренников, Курумканай аймагай «Коммунизм» колхозой тракторна бригадын бригадир.

☆ ☆

Ахын колхознигууд баяртай

«Улаан Малшан», «Улаан Аха», Кировэй нэрэмжэтэ, «Коминтерн» колхозуудай фермэ, гүүртэ, отарануудта КПСС-эй ЦК-гэй февральска Пленумэй тогтоол тухай хөөрэлдөөн, элидхэлнүүд үнгэргэгдэжэ байна. «Улаан Малшан» колхозой парторганизациин секретариин орлогшо Даша Бадмаев, агитатор Жалсаб Замбалов гэгшэд Дээдэ Жахана, Дэби, Шалзаг, Хара-Хужар гэжэ нютагуудта хүдэлдэг һаалишад, хонишодые энэ тогтоолтой танилсуулжа байна.

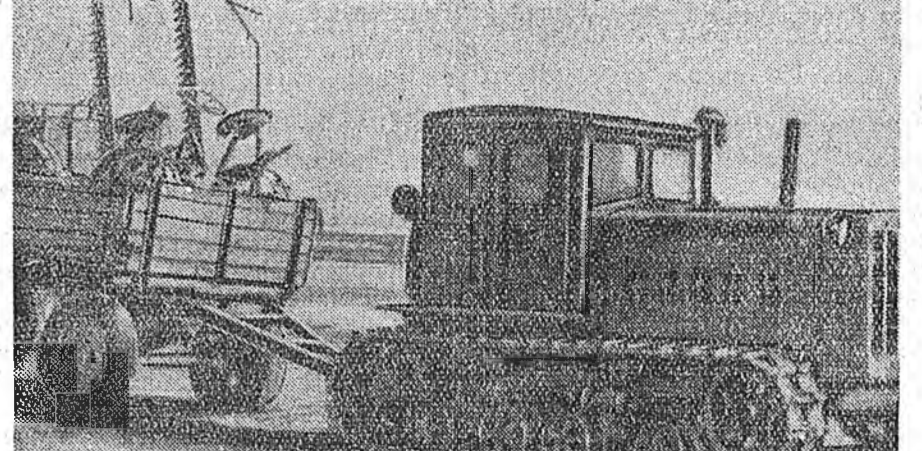
«Улаан Аха» колхозой агитаторнууд хаа хаанагүй энэ шиидхэхы удхашанартай тогтоолоор хэдэн хөөрэлдөө үнгэргөө. Тогтоолтой танилсаһан колхознигууд иигэжэ мэдүүлнэ:—Манай Ахын колхозууд үшөөл гээгдэнги байнабди. Манда техникэ байхагүй, огородой эдеэ гү, али зелёнко тарихын тула хайнаг сараар газараа хахалнабди. Хэзээ энэ үхэрөө хүллөөд, нэгэ... хоёр алхалуулхаа болихо гээшэбибди гэжэ һанагша һэмди. Харин мүнөө партиин шэнэ тогтоол гаража, бидэниие ехэтэ баярлуулжа байна. Манай парти, правительство колхозно байгуулалтада иимэ ехэ халуун анхарал оролдолго гаргаа».

Ниитынгээ малда элбэг ехэ тэжээл бэлдэхэ хэрэгтэнь машина, техникэ Ахын колхознигуудта аргагүй ехэ туһатай боложо үгэхэ байна. Техникэгүйгөөр хаанашье ошожо, юушье хэжэ шадахагүй байна бшуу. Колхоз бүхэн хошоод, гурбаад трактортай болоо һаа, зелёнко ехээр урижа, шэмэтэ тэжээлээр элбэг боложо, һү һаалгаяа дээшэлүүлхэ аргатай болохо. Мүн зарим колхозууд овощь, хартаабха ургуулхадаа техникээ гүйсэд хэрэглэхэ бшуу.

«Улаан Шулуута», «Улаан Аха» колхозууд набтар газарта байдаг. Тиимэһээ газараа һайнаар хахалжа шадаа һаа, ороохо таряаншье яһала ургуулагдаха гэжэ наһатайшуулнай үнинһөө хойшо хэлсэдэг. Энэ жэлдэ аймагай колхозууд нэгэ нэгэ «ДТ-54» маркын трактор худалдажа абанхай, колхоз бүхэн автомашинанууддай болоо.

Партиингаа ЦК-гэй тогтоолтой танилсаад колхоз бүхэн тракторнуудые худалдажа абахань. Колхозууд трактортай, автомашинатай боложо байха зуураа, мүн мастерскойнуудые бариха, трактор, машинануудаа, бусад зэмсэгүүдээ хадагалжа байха тусхай гараж бариха ёһотой. Зарим колхозууд худалдажа абаһан шэнэ плуг, анзаһан, тракторай тармуур болон бусадшье зэр зэмсэгүүдээ нэгэ доронь суглуулхагүй, хайша хэрэгээр орхижорхёод байдаг зантай. Тэдэ зэмсэгүүдынь зунай сагта хура бороондо, нара һалхинда хэбтээд, жэбэржэ муудана. Тиимэһээ колхозууд худалдажа абаһан бүхы техникэ, зэр зэмсэгтэ эзэн ёһоор хандадаг болохо зэргэтэй. Залуушуулые тусхай курсада һургажа, колхоз бүхэн һайн шофер, трактористнуудтай, бусад мэргэжэлтэдтэй болохо зэргэтэй.

Д. Дугаров.

Иволгын аймагай «Улаан Оронго» колхозойхид «Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые хубилгаха тухай» КПСС-эй ЦК-гай февральска Пленумэй түүхэтэ тогтоолые бүримүһэн һайшаажа, тэрэниие гүнзэгыгөөр шудалан үзэжэ, зүбшэн хэлсэжэ, һанамжа дурадхалнуудаа оруулна. Өөһэдтөө хүрэхэ техникэ, зэмсэгүүдые худалдажа абаха гэжэ ниитынгээ суглаан дээрэ тэдэнэр тусхай шиидхэбэри гаргаа юм. Тиигэжэ 16 трактор, 6 «С-6» маркын комбайн, кукуруза хуряадаг 2 комбайн, 13 сеялкэ, 9 культиватор, хартаабха таридаг 2 машина болон бусад хүдөө ажахын машина, зэмсэгүүдые абаа. Эдэнь хамтадаа 600 мянган түхэригэй болохо байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: худалдажа абаһан техникээ колхоздоо абаашажа ябана.

А Сельверовэй фото.

Өөһэдынгөө машинаар

Үдэшэлэн хойто хадаһаа гү, али урда шугы сооһоо бүхэли һүри һолоомо гү, али үбһэ шэрэһэн тракторай ерэхыень харахат.

—Энэ оролдосотой, ажалша хүбүүнэй ашаар үбэлдөө үхэр малаа үбһэ тэжээлээр дутаангүй, һайн ондо орожо байнабди. Наһаа хүсэхэдөө бэрхэл хүн болохо. Тиигээд зан һайнтай,— гэжэ набтаршаг аад, бажагар улаан хүбүүе заажа, Хэжэнгын Сталинай нэрэмжэтэ колхозой 2-дохи комплексно бригадын бригадир нүхэр Бадмацыренов магтан хэлэбэ.

Үбэлэй һаари хүйтэндэ трактор жолоодожо, аяар хорёод шахуу модондо байһан Һараантайн адаг Булагай добоһоо Цыбикдоржо Будаев нүхэд хүбүүдээрээ үбһэ тэжээл шэрэнэ. Юрэдөө Цыбикдоржын трактор эбдэрээ гэжэ байдаггүй, саг соонь зохихо заһабариинь хэдэг.

Хонидой түлэг хурьгалжа байхада отаранууд үбһөөр дутажа байдаггүй. Комсомолец Цыбикдоржо Будаев КПСС-эй ЦК-гэй февралиин Пленумэй түүхэтэ тогтоолые ехээр һайшаажа, колхоздо гэшүүн боложо ороод, даажа ябаһан тракторааараа түрэл колхоздоо ажаллана.

П. Буянтуев.

Колхозуудта ажалай эмхидхэл һайжаруулха

КПСС-эй ЦК-гэй февральска Пленум «Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тухай» холын хараатай, сэсэнмэргэн тогтоол гаргаба. Энэ тогтоолые республикымнай ажалшад, нэн түрүүндэ, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд нэгэн дуугаар һайшаан дэмжээд, машина, техникээ колхозууд худалдан абажа байна гээшэ. Энэ түүхэтэ шиидхэбэриин бодото дээрэ бэелүүлэгдээд байхадань хүдөө ажахын хүгжэлтэ ехэ алхасатайгаар урагшаа дабшаха болоно бшуу.

Мүнөө үедэ колхозуудай эмхидхэлэй, экономическа талаараа бэхижээд, бэеэ даагаад ажаллаха аргатай болоод байхадань МТС-үүдэй үүргэ дүүрэбэ. Хүдөө ажахыда үйлэдбэриин хүсэнүүдые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ МТС колхоз хоёрой хоорондо байһан хуушанай харилсаан һаад тойбо татаха ушартай болоод байгаа.

Манай республикын колхозууд, эмхидхэгдэһэнһээ хойшо һүүлэй үе хүрэтэр хүгжэлтын ехэ зам дабажа гараа. Колхозууд томодхогдожо, ниитын ажахы улам бэхижээ. Тарилгын талмай колхозуудта үргэдхэгдэжэ, трактор болон хүдөө ажахын бусад машина зэмсэгүүд бүри ашагтай, бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэгдэдэг болоо. Тиигэжэ 1957 оной байдалаар колхозуудтамнай газар хахалалга зуун хуби шахуу оньһожоруулагдаа. Мүн ороохото—бобово ургамалнуудые тарилга 99 процент, сахарай свёкло—100 процент, тэжээлэй корнеплодууд болон силосэй ургамалнууд—89 процент, хартаабха—72 процент оньһожоруулагдаһан байха юм.

Хэрбээ 1940 ондо республикымнай 504 колхоз хамтадаа 90 миллион түхэриг олзотой байгаа һаа, үнгэрэгшэ жэлдэ 218 томодхогдоһон колхоз боложо, 270 миллион түхэриг олзо абаа. Ондоогоор хэлэхэдэ, колхозуудай олзо доход 3 дахин, зарим колхозуудта 4—5 дахин дээшэлһэн байха юм. Гадна, колхозуудай хубаагдадаггүй жасань дээшэлээ. Хэрбээ 1940 ондо колхозуудай хубаагдадаггүй зөөринь 112 миллион түхэриг байгаа һаа, 1957 ондо 300 миллионһоо үлүү болоо гэхэ гү, али гурба дахин шахуу дээшэлээ.

1940 ондо колхозуудта ажалта үдэртэ, мүн нэмэлтэ түлбэридэ 35 миллион түхэриг үгтэһэн байгаа һаа, үнгэрэгшэ жэлдэ 114 миллион түхэриг үгтөө.

Мүн адуу малай ашаг шэмэ гэрьтойгоор дээшэлээ. Колхозууд өөһэдынгөө мүнгэ зөөреэр, мүн гүрэнэй урьһаламжа хэрэглэн, малай һайн байрануудые олоор барява.

Үнгэрэгшэ жэлэй хабарай тарилга колхозуудта агротехническэ һайн болзорто үнгэргэгдэһэн байгаа юм. Мүнөө өөһэдынгөө мэдэлдэ машина, техникэтэй болоһон колхозууд жэлһээ жэлдэ олзо доходоо арьбадхан, бүри ехэ продукци абадаг болохо байна. Мүн абаһан техникынгээ түлөө ойрын жэлнүүдтэ үнэ сэнгыень түлэхэ дүүрэн аргатай гээшэ.

Ажалай бүтээсые колхозуудта ходо дээшэлүүлжэ, газараа һайнаар ашаглажа, абаһан техникээ, мори унаагаа, хүнэйнгээ хүсые зүбөөр хэрэглэжэ байхын тулада ажалай эмхидхэлые, мүн түлөөһыень шэнээр тодорхойлон хараха хэрэгтэй болоо.

Мүнөө олон колхоз машина, техникээ тушаажа абаад, комплексно-тракторна бригадануудые эмхидхэжэ байнхай. Тэдэниие ажалай баян дүй дүршэлтэй, оньһото техникын нюусые һайса мэдэхэ хүнүүд толгойлно. Жэшээлбэл, Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо урдань байһан 5 бригадануудай орондо 3 комплексно-тракторна бригаданууд эмхидхэгдээ. Бригада бүхэндэнь 1700 гектар таряалангай газар даалгагдажа үгтэнхэй.

Энэ бригадада бригадир, механизациин талаар тэрэнэй туһалагша, хододоо байха тоо бүридхэгшэ, мүн халуун хүдэлмэриин үедэ хэрэглэгдэхэ тоо бүридхэгшэ бии болгогдоо. Колхозой правлени ажалай нормо, түлөөһэ, нэмэлтэ түлбэри тодорхойлбо. Тиихэдэ хэһэн ажалайнгаа зэргээр колхознигууд, хүтэлбэрилэгшэдынь тусхай түлөөһэ абаха байна.

Комплексно-тракторна бригаданuудые эмхидхээд байхада техникэ зүбөөр ашаглагдаха, мори унаа, хүдэлмэриин хүсэн хүсэдөөр, таарамжатайгаар хубаарилагдан хэрэглэгдэхэ болоно. Мүн агротехническэ хэмжээ-ябуулганууд нарийнаар бэелүүлэгдэдэг боложо, газарай хүдэлмэриин шанар эрид һайжаруулагдаха, фермэ дээрэхи ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулагдаха ушартай.

Продукциин үные химдаруулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ажахын тоосоо колхозой үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ гээшэ ехэ удхашанартай. Тиихэдээ бригада бүхэнэй продукцияа ямар гаргашатайгаар абаха, ямар хэмжээнэй хүдэлмэри хэхэ тухайнь жэлэй эхиндэ тодорхойлхо шухала. Доторойнгоо хэрэглэмжэдэ хэды шэнээн мүнгэ зөөри гаргашалха, колхозник бүхэнэй ямар хэмжээнэй хүдэлмэри хэхэ тухайнь мүн лэ тодорхойлхо хэрэгтэй байна.

Колхозой өөһэдынгөө мэдэлдэ машина, техникэтэй болоод байхадань тоо бүридхэл гээшэ бүри нарижуулагдаха, һайжаруулагдаха ёһотой. Юундэб гэхэдэ, урдань колхозууд техникын хүдэлмэри, горючи, запасной часть, механизаторнуудта үгтэдэг түлбэри тухай тоо бүридхэл хэдэггүй байгаа. Тиимэһээ, минии һанахада, колхозуудта машина техникэ мэдэхэ тусгаар бухгалтер байбал зохид. Тиихэдээ энэ талаар МТС-эй дүй дүршэлые шудалха хэрэгтэй. Гэхэтэй хамта, иимэ бухгалтернууд маанадта дутамаг байна. Тиимэ туладань республикымнай Хүдөө ажахын министерство һаядаа иимэ бухгалтернуудай курса эмхидхэхэ, колхозой зарим бухгалтернуудые тэндэ һургабалынь һайн һэн. Мүн аймгүйсэдкомуудай дэргэдэ байха инструктор бухгалтернуудые бэлдэхэ хэрэгтэй гээшэ.

В. Пластинин, БМАССР-эй Хүдөө ажахын министерствын дэргэдэхи колхозно ба совхозно эмхидхэлэй таһагые даагша.

Грузиин искусство, литературын декада Москвада боложо байна

Руставелиин нэрэмжэтэ гүрэнэй театр «Тариэл Голуа» гэжэ Л. Киачел... зүжэг Евг. Вахтанговай нэрэмжэтэ театрын сцена дээрэ москвагайхидта ...руулаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зүжэгэй түрүүшын үйлэһөө нэгэ үзэгдэл харуулагдана. ...риэл Голуа—Грузинска ССР-эй арадай артист М. Чихладзе (баруун гарһаа), ...оз—Грузинска ССР-эй габьяата артист Г. Гегечкори.

ТАСС-эй фотохроника

Лекцинүүд удха һайнтай, ойлгосотой байха зэргэтэй

Пропаганда-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие ажабайдалтай, коммунизм байгуулха зорилгонуудтай нягта холбоотойгоор ябуулдаг болохо гэһэн КПСС-эй XX съездын заабариие бэелүүлэн, политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлдэг РСФСР-эй бүлгэмэй Бурят-Монголой отделени һүүлэй үедэ арад зоной дунда лекци элидхэл олоор эмхидхэдэг боложо байнхай.

Тиибэшье республикымнай олон аймагта бурят хэлэн дээрэ лекци, элидхэл тон үсөөноөр уншагдана. Түрэлхи хэлэн дээрээ лекци олоор уншадаг болохо хэрэгтэнь политическэ, научна эрдэм дэлгэрүүлдэг бүлгэмэй республикын отделени өөрынгөө аймагуудтахи таһагуудта ехэ туһа хүргэхэ аргатай. Яахадааб гэхэдэ, республикын түб хотодо бурят хэлэн дээрэ һайн лекци бэшэхээр, уншамаар эрдэмтэй, һургуулитай хүн олон ха юм. Теэд, энэ арга боломжоёо республикын отделени хүсэд хэрэглэнэгүй. 1957 оной туршада, мүн байгша оной 3 һара соо бурят хэлэн дээрэ миил 12 лекци хүдөө хүдар эльгээгдээ. Тэдэнэй тоодо: «Амяарлан хуряалгые үргэнөөр хэрэглэхэ», «Үбэлэй үедэ хонидоо һайса харууһалха», «Эбэртэ бодо малые бэлшээжэ таргалуулха тухай», «Научна медицинэ хадаа мухар һүзэгтэй тэмсэнэ» гэхэ мэтын шухала асуудалаар саг соогоо бэшэгдэһэн, яһала ойлгосотойшье, һониншье лекцинүүд бии.

Зүгөөр, эдэ гү, али ондоошье лекцинүүдэй уһан бурят хэлэн дээрэ бэшэгдээгүй, харин бултадаа шахуу оршуулагдаһан дээрэһээ, удхань ойлгогдосогүй, балар болоһон ушар олон. Жэшээлхэдэ, М. Ильинэй «Үбэлэй үедэ хурьгадые һайнаар харууһалха» гэһэн удхаараа һайн, гол түлэб ойлгосотойгоор оршуулагдаһан лекци соо: «Тиихэдээ һалхитай (ябартай) үдэр хонидоо тэрэнэй урдаһаань ээмүүдээ сохюулаад ябахаар саһаяа этэдэг», «холын ба уһагүй бэлшээринүүдтээ «шабааһанай шүүһэ сэсэрдэг» автомашинаар уһа шэрэдэг һэн», «үбэлжэлгын үедэ эхэ хонид хээлитэй, зосоогоо хүгжэжэ ябаһан түлэнүүдтэй, һүүлэй һүүлдэ хурьгалдаг» гэхэ мэтын ойлгосогүй мэдүүлэлнүүд дайралдана. Зарим ушарта бурят хэлэ бэшэгэй гурим дүрим эбдэһэн, гажа буруугаар бэшэгдэһэн баримта «Эбэртэ бодо малнуудые бэлшээжэ таргалуулха» гэһэн лекци соо ушарна.

Оролдолго хэшээл гаргаад байгаа һаа, хүдөө ажахын асуудалнуудаар уһан бурят хэлэн дээрээ лекци бэшэхэшье, ородоор бэшэгдэһэн һайн лекци ойлгосотой тодоор оршуулхашье арга хүсэд бии.

Марксизм-ленинизмын үзэл сурталые ойлгуулан дэлгэрүүлхэ зорилготой лекцинүүдые политическэ бэлэдхэлгүй, тушаан болоһон хүнүүдтэ үгэдэг дээрэһээнь, ойлгохын аргагүй, тон һулаар, хайша хэрэгээр оршуулагдаад, хүдөө нютагуудта эльгээгдэһэн байна. Жэшээлхэдэ, М. Г. Калаганскиин «СССР-тэ социализм байгуулха тухай ленинскэ түсэб» гэһэн лекци ойлгосогүйгөөр, һалан муугаар оршуулагданхай. Тэрээн соохи үгэ бүхэниинь оршуулагдаад, удхань гараагүй, мэдүүлэл болоогүй юумэнүүд олон. Иимэ жэшээнүү... баримта болгон харуулая: «В... Ленин болбол революци, социал... хоёрой илахын тулада, хүдэл... ришэн анги, таряашадай хоорон... хи холбооной удхашанарые хар... ха зуураа, диктатура пролета... дые гүрэнэй шэнэ формо б... советскэ засаг нээһэн байг... «Коммунизм гээшэ—капитали... ческэ орходоо, түрүү техни... ашагладаг, һайн дураараа, ү... бэлигээрээ хэгдэһэн хүдэлмэр... нэй эгээн дээдэ нэгэдэлгэ мүн» гэжэ Ленин һургадаг байгаа... оршуулагданхай. В. И. Лени... хэлэһэн ондоо нэгэ үгые ии... оршуулна: «Арадай ажахын ... шье томо һалбариие хүн бүх... һонирхолдо зорюулжа байгу... ёһотойбди». Энэ мэтын удхань... раагүй, юушье ойлгохын арг... «оршуулга» хуудаһан бүхэн... бии гэхэдэ алдуу болохогүй.

«Партийна зэргэнүүдэй нягта... гэдэл Коммунистическэ пар... бата бэхиин, хүсэ шадалайнь ... һэ һуури мүн» гэһэн Б. Байм... лекци баһал муугаар оршуулаг... хай. Тэрэ лекци соо «...яма... перспективгүйгөөр, кризисын ... соо тэнэшоод...», «мировоззре... «выступалаа», «рядовой», «ли... гэхэ мэтын олон үгэнүүд оршуу... дангүй орхигдошоһон байха юм...

Иимээр оршуулагдаһан ле... нүүд туһа хүргэхэгүй, харин ... хор татажа болохо бшуу.

Пролетарска интернационал... тухай, арадуудай хани барис... тухай, дэлхэйн коммунистич... хүдэлөөн тухай, КПСС-эй ... тральна Комитедэй феврал... Пленумэй шиидхэбэри тухай, ... хозой баялигай ургалта тухай, ... публикын түрүү хонишодой, ... лишадай, гахайшадай, мүн ... малшадай дүй дүршэл тухай, ... арадай соёлой хүгжэлтэ тухай, ... рэшэлэн ондоошье шухала асуу... нуудаар бурят хэлэн дээрэ ле... бэшэгдэжэ, хүдөөдэ эльгээгд... гүй. Жэжэхэн үзэгүүдтэй маш... каар сохёод, ротатораар олон ... гоһон хэдэн лекцииень унша... аргагүй. Шэрэнүүдынь таража, ... барзайшанхай. Зарим лекци... дынь үнгэрмэ ехээр, 28—35 хү... һан дээрэ бэшэгдэһэн байна. 18-... хуудаһан дээрэ яһала олон ю... тухай тобшохоноор, ойлгостой... бэшэжэ болохо гэжэ һанагдана.

Бурят хэлэн дээрээ лекци, эл... хэлнүүдые олоор уншадаг бол... хэрэгтэнь аймагуудай таһагу... тодорхой туһа хүргэхын тула по... тическэ болон научна эрдэм дэл... рүүлдэг бүлгэмэй манай респуб... кадахи отделениин дэргэдэ бу... хэлэн дээрээ һайнаар бэшэдэг, ... лэдэг хүнүүдһээ, багшанарай ... лон зооветинститудай, Соёлой ин... ститудай эрдэмтэдые оруулалсан... тусхай секци байгуулжа, хү... эльгээгдэхэ лекцинүүдые зохё... шанарыень шалгаха, заһаха хэ... эмхидхэбэл, таарастай гэжэ һан... дана. Иимэ бүлэгүүдые политиче... болон научна эрдэм дэлгэрүүл... бүлгэмэй аймагуудтахи таһагу... дэргэдэ эмхидхэбэл мүн лэ һ... байгаа.

С. Бадмаев, политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлхэ бүлгэмэй гэшүүн.

Коммунистын үльгэр жэшээ

Түнхэнэй аймагай «Знамя» колхозой гэшүүн коммунист Даша Доржиевич Бузаев артелиин эмхидхэгдэһэнһээ хойшо эдэбхитэйгээр ажаллажа ябадаг, ниитын хэрэгэй түлөө үнэн зүрхэнһөө оролдодог нүхэр юм.

Энэ сагһаа хойшо нүхэр Бузаев колхозойнгоо ниитын ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ туһа нэмэри яһала хээ.

Даша Доржиевич 64 наһатай ... лобошье, миин һуудаггүй, шад... юумээ хэдэг, олониитын хүдэл... ридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг ...

Үнгэрэгшэ жэл тэрэ 327 ажал... үдэр олоо. Мүнөө нүхэр Бузаев кол... хоздоо хомууд, хазаар, шожоор... гэхэ мэтэ зэр зэмсэг заһажа байна.

К. Матрухаев.

Бурят хэлэ бэшэгэй асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэ

Сэбэр бурят хэлэнэй түлөө

...лайнгаа соёлые улам хүгжөөхэ, ...үндэhэ яhатанайгаа мэдэрэл зо... ...үргэнөөр бадарааха талаар арсаша... ...ш hайхан хэрэг Бурят-Монгол ...й хэгдэжэ байна. Үндэhэн соёл ...олоо нарижуулха, түрэлхи хэлэеэ ...ин гуримшуулха тухайда дэлгэ... ...эр хөөрэлдэжэ байна. «Бурят-Мон... ...үнэн» газетын энэ хөөрэлдөөе дэлгэ... ...нь тон hайшаалтай.

...ашье, үндэhэн соёлоо залан шэг... ...зүб мүрөөр ябуулаагүй hаа, бу... ...ээ hайн, баян болгохын тула ...гүй hаа, хэн хаанаhаа ерэжэ, ма... ...харгые бүтээжэ үгэхэб даа.

...бэшэг тухай зүбшэн хэлсэлгэдэ ...үгэнүүд тухай хөөрэлдөөн нилээд ...байна. Хэнэйш мэдэhээр, ондоо ...элдэб үгэ хэрэгтэ хэрэггүйш га... ...ха ябадалда марксизм-ленинизм... ...ссигууд эсэргүү байhан байна. ...лэеэ сэбэр болгоо гэжэ Ленин ...ялдаг бэлэйл. Мүн бидэнэршье ...элээ сэбэр болгоо гэжэ мүнөө ...жэ байнабди. Энэмнай эгээл саг ...бигдаhан зүйтэй асуудал гээшэ.

...шьеб, хубисхал, яаман, бүл... ...түрэ гэхэ жэшээтэй олон бурят ...бии байтар, ондоо үгэнүүдые ...гадна, жаса, боти, жама, ёhо, ...мотор, гараг, литэ гэhэн зарим ...нүүдээ бэшэхээе болишоhон бай... Гэхэтэй хамта арад зомнай тэдэ ...ые мартаагүй, хэлэhээр байна

рэглэдэг байгаа. «Тэмсэлын шэмэг», «Эрдэм ба шажан», мүн бусадшье сэтхүүлнүүд хуушан монголоор, латаар гарадаг байгаа.

Хоёрдохёор, ондоошье гарбалтай үгэ байг лэ. Ород хэлэнэй hан соо элдэбын хари хэлэнhээ ороhон үгэнүүд бии ха юм.

Үндэhэн хэлэеэ хэрэглэхэ ябадалые үргэдхэхэ, энэ талаар hургуули hудартай болоhон бурядууд ехэ юумэ хэжэ шадаха байна гэжэ Ц. Б. Цыдендамбаев статья соогоо бэшээ hэн.

Гэхэтэй хамта манай дунда, яhала номтой бурядуудай дунда үндэhэн хэлэндэ хайша хэрэгээр хандадаг гэхэ гү, али муусa мэдэдэг зон баhал бии байдаг. Хүдөө нютагта ошоод, ород бурядаар холижо худхажа байжа хөөрэдэг агша. Али аляагаарнь тэгшэ hайнаар мэдээд, хоюулаарнь сэбэрээр хэлэхэдэ яанаб.

Өөрынгөө үндэhые мэдэржэ, баhа өөрынгөө омогорхолые hанажа, түрэлхи хэлээрээ тордиhогүйгөөр дуугархын түлөө, сэбэр бурят хэлэнэй түлөө тэмсэел.

Соёлоо улам нарижуулха, хэлэеэ улам баяжуулха хэрэгтэ соёл культурын бүхы эмхи зургаанууд эбтэй эмхитэйгээр хүдэлмэрилжэ, табигдаад байhан энэ шухала асуудалые шиидхэхэ ёhотой.

Манай бурят хүбүүдэй бэшэhэн сценаряар кино гаргагдажа байна. Энэнь манай соёлой улам хүгжэжэ байhые гэршэлнэ. Теэд эдэ кинодо хүнүүдэй хэлэдэг үгые бурядаарнь хаахада (дублировалхада) яаха юм хаб? Манай Культурын министерствын энээн тухай зууршалан хөөрэлдэхэдэнь яаха юм?

...үедэ оршуулгашад болон ном бэ... ...зарим үгэнүүдые ород янзаарнь ...рadaг болоо hэн. «Булад яажа ...эб», «Эхэ» гэжэ номуудые хараа... Тиихэдэ политическа, марксизм... ...ын зохёолнуудые оршуулагшад ...элмэреэ уншагшадтаа ойлгосотой ...гэжэ оролдонгүй, харин хайшан ...эзмэлүүлэнгүй үнгэрхэмни ааб ...додог, айдаг дээрэhээ олонхи ород ...ые, бэлэн мүрөөрнь — ородоорнь ...дэг зантай байгаа. Энээнэй ...хэлэ бэшэгээ hайн мэдэхэгүй, ...дохир хүнүүд, заримдаа энэ хэ... ...доо хамаагүй хүнүүд оршуулга ...итическэ гү, али уран зохёол... ...хүбхайруулжа, абтаhан үгэнүү... ...дэй олон болгожорхёо. Тиихэдэ ...айша хүнүүдшье оршуулгын ...ээ, мүртэй hайн сэбэр бурят ...ээ, шудалхагүй, ородоорнь лэ ...дэг ушар байhан байна.

...тэдэ үгэнүүдээ hөөргэнь бусаажа ...и гэлсээд, булта баярлажа, ...ээ үнинэй бэдэрhэн аад, оложо ...й, манай дунда байhан зарим ...ай улад «нүхэд, дан бу хэтэ... ...үгөө талаараа энэмнай ямар... ...эб» гэжэ байжа шэлэ хүзүүгээ ...асагаажа байна.

...зарим нүхэд «сэтхүүл», «оюу... ...үгэнүүдые ондоо гарбалтай ...гээшэ, бидэ хэрэглэхэгүй hэмди ...ор ороxohoo наашa болоно. Энээ... ...үү гэхэ байнаб. Нэгэдэхеэр, эдэ ...гүшаад онуудта бурядууд хэ...

Үргэн олон зондо хүндэлэгдэдэг радиогойнгоо бурят хэлэн дээрэ хэгдэдэг дамжуулгые үргэдхэхэ, hонирхолтой болгохо, тиин бурят литературна хэлэ нэбтэрүүлсэхэ бодото гуламта болгохо шухала.

Манай hургуулиин hурагшад үндэhэн хэлэнэйнгээ амта шэмые абажа, багаhаа хойшо хүндэлдэг болоно гээшэ. Энэ талаар багшанарай айхабтар ехээр нүлөөлхэ байhаниинь мэдээжэ. Тиимэhээ бурят hургуулинуудай багшанар уhан бурят хэлэтэй байха зэргэтэй. Тиимэ ёhо олонхи ушарта баримталагданагүй. Түрэлхи хэлээ обороор мэдэхэ багшанарые Гэгээрэлэй министерство хүдөө нютагай бурят hургуулида эльгээжэрхинэ. Энээниие болюулха, гуримшуулха шухала.

Үхибүүдэй бурят хэлэндэ hурахадань туhалха хүүгэдэй газетэ, журнал, театр гэжэ манай республикада үгы байhаниинь мэдээжэ. Үхибүүдтэ зорюулжа бэшэдэг уран зохёолшод ооhэдынгөө зохёолые хэблэхэ газаргүй шахуу байна гээшэ. Тиихэдэ үхибүүдтэ табигдахаар зүжэг, дуулагдамаар дуунууд тон хомор. Арадай зохёолой байшан үхибүүдэй энэ эрилтэдэ анхарал табидаггүй, мүн табихашье ёhотой бэшэбди гэжэ хэлэдэг заншалтай. Тиимэhээ, үхибүүдэй оройдоо хоёрой хоорондо үлэшэдэг ушар бии. Энээниие анхаралдаа абажа, Культурын министерство, Гэгээрэлэй министерство ашагтай hайн юумэ хэхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

Г. Чимитов, «Байгалай толон» журналай хүдэлмэрилэгшэ.

Бэлэдхэлэй класс хэрэггүй

...үндэhэн хэлэеэ шудалха, ...хэ ябадалай hуурие hур... ...табижа үгэнэ. Гэбэшье бу... ...hургуулинуудай бэлэдхэлэй ...а далдиржа, үхибүүдээ ород ...оруулдаг заншал үндэhэн ...шудалха ябадалда туhална ...ы. Мүнөө хүдөөгэй нэгэ, хоёр ...ктно эхин hургуулинуудта ...нэгэ доро 3 класстай хүдэлнэ ...Бэлэдхэлэй классые усадха... ...багшын нэгэ доро хүдэл... ...классуудай тоо 3-hаа 2 болохо байна ха юм. Али хүдэлмэриинь үрэ дүн hайн байлтайб? Бэлэдхэлэй класс hурагшын ород үгэнүүдэйнь словариие үргэдхэжэ, ород хэлэндэ hуралгын hуури табижа үгэхэ зорилготой. Тиихэдэ түрүүшынхээ hургуулида ороhон үхибүүдэй ород хэлэнэй словарь жэл ерэхэ бүри баяжахаяа баяжаа, бэлэдхэлэй классые усадхаха асуудал мүнөөдэрэй хэрэг болоо гэжэ hанагдана.

Д. Ц. Тогошиев, багша.

Бурят хэлээ гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ, зүбөөр хэрэглэхэ

Бурят-монгол хэлэн үни холоhоо хүгжэн ерэhэн, баян хэлэнүүдэй нэгэн гэжэ хэлэхэ байнаб. Энэ хэлэн дээрэ гансал манай республикын, Агын, Усть-Ордын бэшэ, мүн Бүгэдэ Найрамдаха Монгол Арад уласай, Хитадай Арадай Республикын бурядууд, монголшууд бултадаа харилсан хэлсэдэг байна бшуу. Ушар иимэhээ, бурят хэлэеэ саашадань шэнжэлэн гуримшуулха, хүгжөөхэ асуудалда уласхоорондын удхашанар олгуулан шиидхэдэг hаа, ехэл тааруу байгаа даа.

Бурят хэлээ саашадань шэнжэлхэ гэжэ манай эрдэмтэд зорибол, нэн түрүүн хонишодой, hаалишадай, адуушадай, таряашадай болон бусадшье ажалшан зоной хэрэглэдэг үгэнүүдые шэнжэлхэ зэргэтэй гэжэ hанахаар.

Ажалшан зоной хэлэн таhалга соо hуугаад, саарhа иража, хэлэ шэнжэлжэ байhан зоной хэлэндэ орходоо хэлэшэгүй баян, нугархай, уран аялгатай байдагыень арсаха аргагүй аабза гэжэ hананаб. Ёhотойл арадай хэлэ шэнжэлхэеэ hанабал, саарhа карандаш бариад, хүдөө нютагуудаар ябаха, хүн зоной дунда үни удаан байха, хүдэлхэ хэрэгтэй. Тэдэнэй хэлэн үдэрhөө үдэртэ улам баяжажа, үгэ бүхэниинь мүлигдэжэ, удхаяа заhаруулжа байдаг шуу.

Манай соёл культурын хүдэлмэрилэгшэдэй арад зонhоо таhархайгаар ажалаа ябуулдаг дээрэhээ, бурят хэлэнэй үүргэ зарим тэды hуларжа байhан байгаа гээшэ. Тэдэнэй бэшэhэн ном, газетэ, журнал алишье аймагай ажалшадта ойлгосотой байха ёhотой аад, үшөөл тиимэ боложо шадаагүйнь гэмшэлтэй. Зарим хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд хэлэ холижо дуугардаг, элидхэл хэдэг агша. Жэшээнь, контооро закрывадлыш, аягаа вытирадлыш г. м.

Бурят арадай хэлэ бэшэг хүгжөөхын тулада манай парти, правительство ямар ехэ зөөри, ямар ехэ оролдолго жэлhээ жэлдэ гаргана гэхэбта! Энэ асуудал ленинскэ национальна политикын гол шухала зүйлэй нэгэниинь болоно бшуу. Арадай хэлэнэй аша туhаар манай парти ажалшан арадтаяа хөөрэлдэдэг, соёл культурые хүгжөөдэг гэхэ зэргын гүнзэгы удхашанартай тоо томшогүй олон хэмжээ-ябуулга бэелүүлдэг байна ха юм. Тиигэн гэhээнь, нютагай зарим хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй гэмээр бурят хэлэн дээрэ суглаан, элидхэл, лекци хэгдэдэггүй шахуу байhаниинь буруу.

Хэнэйшье мэдэhээр, бурят литературна хэлэнэй үндэhэ hуури болгон хори хэлэн абтанхай. Зүгөөр, гансал хори хэлэн дээрэ олондо ойлгосотой литературна хэлэ байгуулхань бэрхэтэй гэжэ hанагдана. Тэрээниие саашадань баяжуулхын тулада нютаг нютагай хэлэнэй hайн hайн үгэнүүдые түүбэрилэн литературна хэлэндэ оруулаагүй hаа, бурят хэлэнэй саашадаа түргөөр хүгжэхэ шадалынь буураха болоно бэшэ аал? Жэшээнь, баргажан нютаг хэлэнhээ олон үгэнүүдые абажа оруулхаар.

Тэрээнhээ гадна, хэлэнэйнгээ түүхые тодорхойлхоор болоо. Бурят хэлэнэйнгээ, арадайнгаа түүхые саашадань гүнзэгырүүлэн шэнжэлхын тулада хуушан монгол хэлэ бэшэг үзэхэ хэрэгтэй болоно. Тэрээнгүйгөөр хэлэнэй түүхэ шэнжэлхэ гээшэ дэмы хэрэг болохо гэхэ байнаб. Урдань бурят арад монгол үзэг бэшэг абабашье, бэшэхэдээ бурят хэлэн дээрээ бэшэдэг байгаа гэжэ hанахаар. Юундэб гэхэдэ, бурядай хуушан монгол үзэгөөр бэшэhэн хэрэг данса монгол хүнэй ойлгохонь бэрхэтэй байгаа. Ушар иимэhээ, хуушан монголоор бэшэгдэhэн хэрэг данса, мүн монгол хэлэнэй бэшэгэй дүрим бурят бэшэгэй дүримтэй зэргэшүүлэн шэнжэлбэл, угаа туhатай байха бэлэй. Багшанарай институтдай, тусхай дунда hургуулинуудай hурагшад болон студентнэр, партийна, советскэ албахаагшад түрэлхи хэлээ шудалхын хажуугаар, хуушан монгол хэлэ бэшэгтэ hураа hаань— хэлэнэйнгээ, арадайнгаа түүхые ойлгохо, шэнжэлхэ таладань ехэл hайн байха hэн.

Бурят хэлэ бэшэг hургуулинуудта hайнаар заагданагүй. Гэгээрэлэй министерство энэ асуудалаар хэмжээ абажа байтараа, hүүлэй үедэ юундэшьеб hулаpуулаа. Дээдэ, дунда hургуулинуудта зарим предмедээр бурят хэлэн дээрэ заадаг болобол, хэлэнэй хүгжэлтэдэ ехэхэн алхам болоно үгэхэ байгаа гэжэ hанахаар.

Яряанай хэлэнэй тайлбарилгын словарь зохёохоор, тэндэ нютагай хэлэ зэргэшүүлэн харуулхаар саг тулашоо гэжэ хэлэхэ байнаб. Бурят хэлэ бэшэгэй гол шухала дүримүүдые согсолhон словарь гаргаха хэрэгтэй. Урдань удаан саг соо бурят хэлээ хэрэглээгүй ябаhан хүнүүдтэ тиимэ словарь ехэ туhатай байха hэн.

Мүн бэшэхэдэ хүшэр үгэнүүдые согсолhон хармаанай словарь бурят хэлэн дээрэ хэблэхээр гэжэ hананаб.

Г. Э. Дамбаев, политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлдэг булгэмэй гэшүүн.
Курумкан.

Хэлэнэй хүгжэлтэдэ хэн нүлөөлхэ уялгатайб?

Аймагhаа гү, али Улан-Үдэhээ ерэhэн албан тушаалтан колхоз, совхоздо олонхи зонойнь бурят байн гэhээнь, ородоор хэлэжэ хэлэжэ ябашадаг ушар ходо тохёолдодог. Эгээл энэ мэтын ушар дээрэhээ, «городой хүн аймагай хүн шамтай шашалдаха юм аал, культурна хүн ха юм» гэхэ зэргээр хүдөө нютагуудта хэлсэдэг байгаа юм. Хэрбээ бурят хэлэн дээрэ ямар нэгэн саарhа, үнэмшэлгэ бэшээ hаа, колхоз, совхозой конторohoo байтагай, сомоной зүблэлшье хэрэгсээдэггүй заншалтай. Энэ мэтын элдэб hаад хаалтаhаа бурят хэлээ гаргаха, олонхиинь бурят гү, али холимог зонтой колхозуудтай аймагуудай газетэ бурят хэлэн дээрэ гаргадаг болохо шухала. Партиин айкомой, политическэ болон научна эрдэм дэлгэрүүлхэ булгэмэй дэргэдэ хоёр хэлэн дээрэ гү, али имагтал бурят хэлэн дээрэ элидхэл, лекци хэдэг хүнүүдэй тусхай бүлэг бии болгохо гэhэн hанамжа оруулха байнаб.

Нютаг нютагай хэлэндэ олон ондоо үгэнүүд бии, энэнь бурят хэлэ шудалха хэрэгтэ hаалта татана гэдэг худал хөөрэлдөөе узуур үнгяарнь дараха хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, ганса үндэhэ яhатанай дунда олон ондоогоор зарим үгэ хэлэдэг ёhон бии ха юм. Бурядhаа байтагай, агуу ехэ ород хэлэндэшье нютаг нютагай олон ондоо хэлэнэй үлэгдэл мүнөө болотор байhаар.

Минии hанахада, манай үндэhэн интеллигенци хэлэ бэшэг саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ уялгатай гэхэ байнаб.

Совет засагай, коммунистическэ партиин анхарал оролдолгын ашаар хүмүүжэжэ, энэ бэеэ бэлдhэн бурят интеллигенци ленинскэ национальна политикын hалаа hалбаринь болохо хэлэ бэшэгэй хүгжэлтэдэ хүсэ шадалаа, бэлиг шадабаряа гамнангүй оролдохо уялгатай гэжэ hанагдана.

Б. Шагжитаров,
Уран зураашадай союз.

Хоёр асуудал тухай

«Бурят-Монголой үнэн», «Бурят-Монголой комсомолец», «Байгалай толон» гэхэ мэтэ газетэ, журнал түрэлхи хэлэн дээрээ гарганабди. Теэд үхибүүдэй уншахаар газетэ, журнал гарадаггүйнь гайхахаар. Мүнөө hургуулида hуража ябаhан үхибүүд бурят хэлэн дээрээ үзэдэг номуудhаа бэшэ, ондоо юушье уншаха аргагүй байна бшуу. Үдэшын зургаан часта Улан-Үдэhээ радио дамжуулга шагнахаяа үхибүүдэй сугларhаар байтарнь, 15 минута сагынь дүүрэжэ, тэдэнэр баhал сэдьхэлээ хүсэд ханангүй hаладаг юм. Хэрбээ бурят хэлээ саашадань хүгжөөхэ гэhэн асуудал табяа хадаа, үхибүүдые бурядаар уншаха номтой болгохо хэрэгтэй.

Үшөө иимэ юумэн тушаа хэлэхээ үнинэй hанадаг байгааб: манай бурят театрын дэргэдэ юундэ студи үгы гээшэб? Хэрбээ тиимэ студиин Улан-Үдэдэ байгаа hаань, студентнэр, албахаагшад, ажалша бурядууд зүжэгтэ наадажа hураха, тэдэнэй дундаhаа хэтэдээ хэрэгтэй артистнар заабол гараха байгаал. Бурят театртай ганса байшан соо байдаг ород театрын дэргэдэ студи үни бии болонхой, тэндэ хэдэн олон хүнэй hуража байхадань хараад, атаархаад лэ hалахаhаа бэшэ аргагүй.

Өөрынгөө үндэhэн театрта араднай айхабтар дуратай. Алайр, Боохонhоо эхилээд, аяар Ага хүрэтэр hуудаг олон зоной эрилтые гансахан театрын хангажа шададаггүй байhаниинь үнинэй эли болоhхой бэшэ аал?

Эдэ асуудал hаядаа шиидхэхээр.

Р. Байрон, Багшанарай институдай студент.

Шатараар дэлхэй дээрэ түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөө В. Смыслов М. Ботвинник хоёр хэжэ байна. Мартын 29-дэ тэдэнэр 10-дахяа наадахадаа баhа тэнсээ.

Тиигэжэ 6,5:3,5 гэhэн тоотойгоор Ботвинник түрүүлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Смыслов (баруун гарhаа) М. Ботвинник хоёр наадажа байна. Матчын главна арбитр Г. Штальберг (Швеци) наадыень хаража байна.

ТАСС-эй фотохронико.

РЕДАКЦИДА ЕРЭhЭН БЭШЭГҮҮДhЭЭ

Культурнаар амархые хүсэнэбди

Ажалайнгаа hүүлээр, үдэшэндөө клуб соогоо кино хараха, хатар наадаха, улаан булан соогоо газетэ, журнал уншаха, элдэб кружогуудта хабаадаха гэжэ бидэ, залуушуул, ехэ хүсэнэбди. Клубай дэргэдэ культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин муугаар ябуулагдадаг дээрэhээ энэ хүсэлнай бэелүүлэгдэнэгүй.

Ториин аймаг дотор колхознай томошье, баяншье гэжэ тоологдодог. Урзанда 1800 түхэригэй баян клубтамнай абтаа hэн. Теэд, тэрээгээр наадаха хүн мүнөөшье болотор олдоногүй.

Үдэшэлэн улаан буланда орожо ерэхэдэ, шатар, даам, домино гэхэ мэтэ үгы байдаг.

Г. Цыденов, Д. Батуев, Д. Банзаракцаева, Д. Бадмаева, Ж. Убугунова, «Улаан Бургалтай» колхозой гэшүүд.

Хилээмэн хэзээ hайнаар баригдаха юм?

«Эрдэм» совхозой хүдэлмэрилэгшэдые наймаанай али бүхы юумээр, эдеэ хоолоор хангадаг Сутайн сельпо аяар нёдондо жэлhээ хойшо хилээмэ бариха тухай асуудал шиидхэжэ шадаагүй байhаар.

Тус сельпогой пекарниин бариhан хилээмэн хэзээшье түүхэй, худхаhан шабар шэнги нялдагар, үгы бол ехээр дүршэhэн, хурга зузаан хальhатай байдаг. Шэниисын гурилаар баригдаhан хилээмэн хаб хара, аарсан шэнги гашуун.

Энээн тухай совхозой хүдэлмэрилэгшэдэй хэды дахин мэдүүлбэшье, сельпогой хүтэлбэрилэгшэд тэрэ асуудал анхаралдаа абанагүй.

Гадна, тус сельпогой магазинуудта юумэ орейдог саарhан байдаггүй. «Яахадаа саарhагүй байнабта» гэжэ наймаалагшадhаа асуухада, «саарhа абахада ехэ гарза гарана, юумэ абахаяа ерэhэн хүн бүхэн сумкэтэй гү, али өөрөө саарhатай ябаха ёhотой» гэжэ харюусадаг.

Мухаршэбэр.

П. Гурьянов.

* * *

Бурят хэлэнэй научна грамматикын синтаксис зүбшэн хэлсэгдэбэ

...рүүшынхээ олон авторнуудай ...зохёогдоhон научна грамматикын II хуби (синтаксис) Улан-...городто мартын 27—29-дэ зүб...хэлсэгдээ. Энэ зүблөөндэ ...ай Наукануудай Академиин ...бэшэг шэнжэлдэг институдай, ...-Монголой багшанарай ин...дай, тэрэшэлэн Ленинградай, ...тэй университедүүдэй, «Бу...монголой үнэн» газетын, но...блэлэй, Гэгээрэлэй минис...ын хүдэлмэрилэгшэд; ор...шад, уран зохёолшод, Агын, ...Ордын национальна округууд...эhэн айлшад эдэбхитэйгээр ...хэлсаба.

...э грамматика зүбшэн хэлсэ...блэн гаргалга бурят арадай ...рна ажабайдалда ехэ удха...тай байхань дамжаггүй. ...й (I-дэхи хубинь нёдондо ...хэлсэгдэhэн юм) бурят ...й бэшэлгын дүрим ту...эрдэмтэдэй хэhэн шэнжэлхы ...эриин дүн, тобшолол боло...нэ.

...таксисэй 1-дэхи бүлэгые ...той мэдүүлэлэй синтаксис) ...бэшэг шэнжэлдэг эрдэмэй ...ат Ц. Б. Цыдендамбаев, II-...бүлэгыень (сложно мэдүүлэлэй ...таксис) хэлэ бэшэг шэнжэлдэг ...эй доктор, проф. Т. А. Бер...н бэшэhэн байна. Грамматикын главна редакторнь хэлэ бэ...шэнжэлдэг эрдэмэй доктор, ...Г. Д. Санжеев юм.

...хэлэгшэдэй олонхинь син...ай hайн талые тэмдэглээ. ...таксис бэшэhэн авторнууд ур...хүсэд ойроо хүртөөгүй асуудалнуудые шэнжэлhэниинь элитэ. Тиигэhэн мүртөө шэнжэлхы ухаанай талаар яhала гүнзэгы тобшололнуудые хэhэн байна. Жэшээлхэдэ, Ц. Б. Цыдендамбаев өөрынгөө бүлэг соо (простой мэдүүлэлэй синтаксис) нэрлүүлэгшэ, хэлэгшэ, юрын гэшүүд болон тэдэнэй хубаари гэхэ мэтые тодорхойгоор тайлбарилhан байна. Мүн баhа тэрэнэй хэлэн, дотоодохи байгуулалга яhала hайн юм. Проф. Т. А. Бертагаев олон жэлдэ сложно мэдүүлэлнүүдые шудалжа, яhала гүнзэгы тобшолол хэhэн байна. Энэ темые үнинhөө хойшо хуби хубяарнь шэнжэлжэ, олон статьянуудые бэшэжэ гаргаhан юм. Энээнhээ гадна, эдэнэй синтаксис соо олон янзын литератураhаа абтаhан баян жэшээ хэрэглэгдэнхэй.

Үгэ хэлэгшэд өөрынгөө hанамжануудые тодорхойгоор хэлэхэ зуураа, юрэнхы дээрэнь hайшаагаашье hаа, синтаксисые шүүмжэлэлдэ оруулаа гэхэдэ болохо. Энэ синтаксис соо нэгэ хэды дутуу дундануудтай гэжэ тэмдэглээ. Гэхэтэй хамта, соёлой институдай дирекци, хэлэ бэшэгэй хэлтэсэй хүдэлмэрилэгшэд грамматикын зүбшэн хэлсэлгэдэ бэлэдхэхын тула горьтойхон хүдэлмэри хэhэн байна. Ц. Б. Цыдендамбаевай бүлэг тушаа үгэ хэлэгшэд юрэнхы дээрэнь иимэрхүү нэгэ хэды ажаглалта хэбэ. Н. Дарбеева, Д. А. Алексеев болон бусад зарим нүхэд хоёр бүридэлэй (двухсоставна) мэдүүлэлые ганса нэрлүүлэгшээрнь, хэлэгшыень оройдоо хараадаа абангүй, хубаажа таарахагүй гэжэ тэмдэглэбэ. Хоёр бүридэлэй мэдүүлэлдэхи нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрой адли эрхэтэй байхань элитэ. Тэрээнhээ гадна, сложно хэлэгшэ (тэдэнэй удхашанар) тодо бэшээр тодорхойлогдоод, сложно, простой хэлэгшэнүүд заримдаа холигдошоно гү гэжэ нүхэд Д. А. Алексеев, И. С. Хамгушкеев гэгшэд тэмдэглээ. Бэеэ даагаагүй глаголнуудай тодорхойлго, тэдэниие гурбан бүлэгтэ хубаалгые мүн лэ элирүүлээ hаа дээрэ гэхээр. Жэшээлхэдэ: **самолёт ниидэжэ ябана** гэhэн мэдүүлэл соо **ябана** гэжэ бэеэ даагаагүй, удхаяа гээhэн глагол буруугаар «удхаяа hуладхаhан» гэжэ тоологдоно. Мэдүүлэлэй хабсаргалтын үгэнүүдэй хабсаралай (словосочетание) тодорхойлго дутуушагаар тайлбарилагдаа гэжэ Д. Д. Амоголонов, Б. В. Матхеев, А. А. Дарбеева тэмдэглэбэ. Зарим синтаксическа асуудалнуудые морфологическа аргаар тайлбарилна гэжэ Д. Д. Амоголонов хэлээ.

Эдээнhээ гадна, үгэ хэлэгшэд ондоошье хэдэн жэжэ ажаглалта хэhэн байна. Нэгэ хэдэн шухала асуудалнуудые, жэшээлхэдэ, юрын нэрэ хэлэгшэ, дэлгэрэнгы ба дэлгэрэнгы бэшэ мэдүүлэлнүүд, мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо, тусгаарлагдаhан гэшүүд гэхэ мэтые простой мэдүүлэлэй синтаксис соо тайлбарилаа hаа, hураггүй дээрэ байгаа гэжэ олонхид хэлэбэ.

Заримдаа үгтэhэн жэшээнүүдэйнь тодорхойлго таарахагүйшэг гэхээр байна. Жэшээлхэдэ, зүгөөр ганса тусхай мэдүүлэлнүүд соо бодос юумэнэй нэрын удха абадаг гэжэ тоологдоhон нэрлүүлэгшэнүүдынь (субстантивированнэ нэрлүүлэгшэ) хододоо ямаршье мэдүүлэл соо нь-частицатай байхадаа тэрэ удхаяа гээдэггүй: **Олонхинь зүбшөөбэ, hахалтамнай хэлэнэ** гэхэ мэтэ. Нэгэ зарим сложно хэлэгшэтэй мэдүүлэлнүүдынь простой хэлэгшэhээ бүридэhэн байшаба: **Хадын оройдо махажа гараабди** (**гараабди**—сложно бэшэ, простой хэлэгшэ, **махажа**—аргын ушарлагша). **Би мэдээгүй hуугаалби** (**hуугаалби**— простой хэлэгшэ, **мэдээгүй**—ушарлагша) гэхэ мэтэ. Зарим жэшээнүүд соо простой хэлэгшэнүүдые сложно гэнэ: **Шоймпол hайн хүн** (хүн—простой нэрэ хэлэгшэ, hайн —элирхэйлэгшэ); **ханаhаа шииг даабарилна** (шииг—нэрлүүлэгшэ, даабарилна—простой хэлэгшэ) гэхэ мэтэ. Мүн баhа элирхэйлэгшэнүүд нэмэлтэ, ушарлагшашье боложо ороо: **хүнэй муу,** (хүнэй — элирхэйлэгшэ), **ангуушадай нэгэн, маанадай нэгэ** (ангуушадай, маанадай—элирхэйлэгшэ), **ара арбагар, ехэ хүйтэн,** (ара, ехэ— элирхэйлэгшэд) г. м.

Проф. Т. А. Бертагаевай бүлэгүүд соо мүн баhа хэдэ хэдэн жэжэ дутуу дунданууд бии гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Жэшээлхэдэ, обородуудай тайлбарилгые тодо болгохо гэжэ олон хүн хэлэбэ. Обородууд гээшэ мэдүүлэл соо аялгаар гү, али зогсолтоор тусгаарлагдаhан, дотороо деепричасти, причаститай дэлгэрэнгы гэшүүд мүн болоно гэжэ үгэ хэлэгшэд И. С. Хамгушкеев, Д. Дугар-Жабон, Д. М. Мижидон тэмдэглээ. Тиимэhээ, тэдэниие миил деепричастяар гү, али причастяар гараhан простой элирхэйлэгшэнүүдhээ илгаруулха шухала. Жэшээлхэдэ: **Дамба нүхэдтөө харюусаха үгэ олобогүй** (**харюусаха** — элирхэйлэгшэ, **үгэ** — элирхэйлэгдэгшэ). **Түмэнэй дуулахые шагнаба** (**дуулахые** — нэмэлтэ) г. м. мэдүүлэл соо оборoдууд үгы гэжэ дурадхагдаhан байна.

Үгэ хэлэгшэд Д. А. Алексеев, А. А. Аюрзанайн болон бусад өөрын тусгаар үйлэдэгшэтэй оборот (субъектный оборот) нүхэсэл мэдүүлэлдэ оруулха гэжэ hанамжалба. Жэшээлхэдэ: **Бороон орожо, үбhэн норобо. Наран гаража, дулаан болобо.** Нэгэ зариман деепричастна оборoдуудтай мэдүүлэлнүүдые (полупредикативна оборот) сложно-ниилэлдэhэн мэдүүлэл гэжэ тоолобо. hургуулиин грамматика соо хоёр оборoдыень орхихо гэжэ А. Аюрзанайн болон бусад хэдэн нүхэд хэлээ.

Сложно мэдүүлэлнүүдэй хубилха ёhо гуримуудай классификаци проф. Бертагаев Т. А. зүб тайлбарилаа, тиигэбэшье зарим хэды жэжэ дутуу дунданууд энэ бүлэг соо бии гэжэ хэдэн нүхэд тэмдэглэбэ. Жэшээлхэдэ, сложно-ниилэлдэhэн мэдүүлэлнүүдые үшөө гүнзэгырүүлхэ, (И. С. Хамгушкеев), ниилэлдэhэн ба дахалдаhан союзуудай илгаануудые элирүүлхэ (А. А. Дарбеева), зарим буруушаг оршуулгануудые заhаха (Д. А. Абашеев, А. А. Дарбеева) гэхэ мэтэ hанамжануудые оруулба. Д. М. Мижидон, Ц-С. Сультимов болон бусад энэ бүлэг соо пунктуациин нэгэ хэдэн асуудал тайлбарилаа hаа hайн байгаа гэбэ.

Энэ хоёр бүлэгэй авторнууд адли асуудалнуудые хоёр ондоогоор тайлбарилна. Жэшээлхэдэ, сложно мэдүүлэй синтаксис соо хэлэгдэhэн причасти глагол хоёроор гараhан нэрлүүлэгшэ простой мэдүүлэлэй синтаксис соо хэлэгдэнэгүй: **хүн болохо багаhаа, хүлэг болохо унаганhаа** (хүн болохо, хүлэг болохо — нэрлүүлэгшэнүүд). Нэгэ зарим мэдүүлэлнүүд сложно мэдүүлэлэй синтаксис соо оборот гү, али простой мэдүүлэлэй синтаксис-нюургүй гэжэ тоологдоно.

Зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадагшад бултадаа энэ грамматикын II хубида hайн сэгнэлтэ үгэжэ, түргөөр хэблэн гаргаха шухала гэжэ hанамжалаа. Гэхэтэй хамта, тэмдэглэгдэhэн дутуу дундануудые анхаралдаа абажа, усадхаха гэhэн тогтоол гаргаа.

Э. Р. РАДНАЕВ, НИИК-ын научна хүдэлмэрилэгшэ.

Шэл ханатай теплицэ

Набша намаагаа дэлгэн, ногоорон һалбаржа байгаа ургамалнууд нимэгэхэн шэл ханануудые нэбтэ харагдажа, зунай аяма дулаан сагые һануулна. Энэ теплицэ соо ороходо үнэхөөрөөшье дулаан, агаарайнь температура 23 градус боложо байба. Сагаан самсатай, буурал толгойтой үндэр хүнэй ажал хэжэ байхань харагдана. Анатолий Иванович Левенко өөрынгөө мэргэжэлдэ тон дуратай, мэдэһэн ойлгоһон юумэсэ хүн бүхэндэ дамжуулан үгэхэ гэжэ оролдожо байдаг хүн юм.

Улан-Удын партийно-советскэ һургуулиин агротехникын кабинедэй багша А. И. Левенкын дурадхалаар шэл ханануудтай багахан (100-гаад дүрбэлжэн метр) теплицэ нёдондо баригдаһан байгаа. Тус һургуулида һуралсажа байгшад мүнөө үзэһэн юумэсэ ажал хэрэг дээрээ хаража, гүнзэгыгөөр шудалха арга боломжотой болоо. Гадна, энэ теплицэ туршалгын хүдэлмэри хэжэ, колхозуудай тепличнэ комбинадуудта ехэ туһаламжа үзүүлхэ байна.

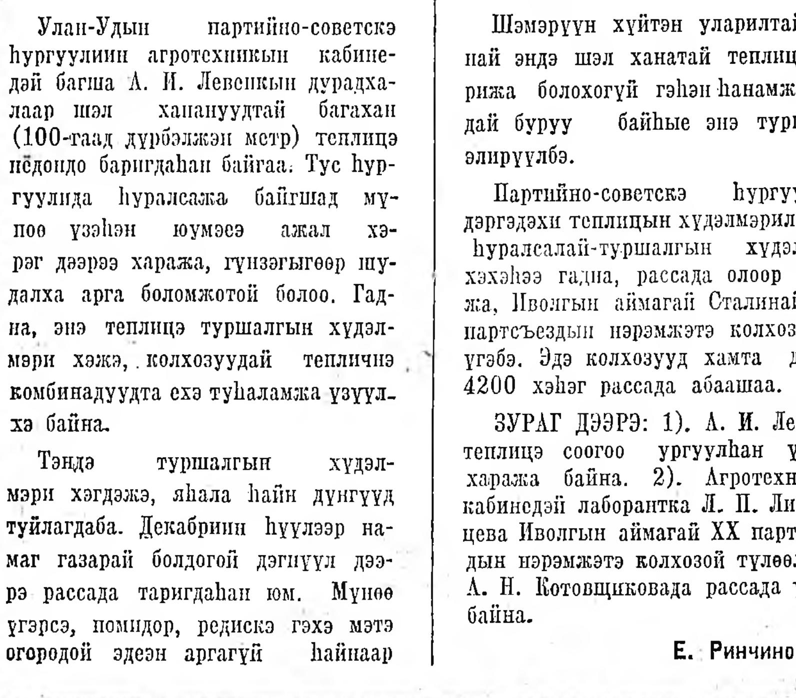
Тэндэ туршалгын хүдэлмэри хэгдэжэ, яһала һайн дүнгүүд туйлагдаба. Декабриин һүүлээр намаг газарай болдогой дэгнүүл дээрэ рассада таригдаһан юм. Мүнөө үгэрсэ, помидор, редискэ гэхэ мэтэ огородой эдеэн аргагүй һайнаар ургажа байна. «Намагай болдогуудые энэ хэрэгтэ хэрэглэхэдэ ехэ һайн», гэжэ нүхэр Левенко хөөрэнэ. Яахадааб гэхэдэ, теплицэдэ шорой оруулха, гаргаха ажал ехэтэй хүдэлмэри хүнгэлэгдэхэ ха юм. Хүнгэхэн аад, һайн хүрьһэтэй болдогуудые миин уһан соо һуулгаад, рассада ургуулжа болохо байна гэжэ туршалга харуулба. Тиимэһээ тепличнэ ехэ ажахытай колхозуудта энэ хүдэлмэриие дандаа эхэнэрнүүдшье дүүргэжэ шадаха болоно.

Шэмэрүүн хүйтэн уларилтай манай эндэ шэл ханатай теплицэ барижа болохогүй гэһэн һанамжануудай буруу байһые энэ туршалга элирүүлбэ.

Партийно-советскэ һургуулиин дэргэдэхи теплицын хүдэлмэрилэгшэд һуралсалай-туршалгын хүдэлмэри хэхэһээ гадна, рассада олоор тарижа, Иволгын аймагай Сталинай, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудта үгэбэ. Эдэ колхозууд хамта дээрээ 4200 хэһэг рассада абаашаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1). А. И. Левенко теплицэ соогоо ургуулһан үгэрсэ хаража байна. 2). Агротехникын кабинедэй лаборантка Л. П. Литвинцева Иволгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түлөөлэгшэ А. Н. Котовщиковада рассада үгэжэ байна.

Е. Ринчинова.

Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо

ЗАЛУУШУУЛАЙ АМЖАЛТА

Комсомолка Александра Аюшеева үнгэрэгшэ жэл дунда һургуули дүүргээд, түрэл колхоздоо һаалишанаар ажаллажа эхилһэн юм. Богонихон саг соо энэ мэргэжэл шудалжа, мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ гараһан байна.

Сүлөөтэй сагтаа энэ нүхэр колхозой уранһайханай самодеятельностиин кружогто эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Залуу һаалишад Г. Нимаева, Н. Жамсаранова гэгшэд залуу нүхэр Александраһаа дутуугүй ажаллажа, сүүдхэдээ үнеэн бүриһөө хахад пүүдһээ ехэ һү һаана.

ХУРЬГАД ОЛООР АБТАНА

Артелиин отаранууд дээрэ февраль, март һарануудта хурьгад олоороо абтаа. Ахалагша хонишод Даши Жамсаранов 220 гаран хурьга, Даба Ринчинов—205, Доржи Дашицыренов—160, залуу хонишон Александр Банзаракцаев 130-аад хурьга абанхай. Абтаһан хурьгадынь гарза хоролтогүйгөөр харууһалагдажа байнхай.

НЭМЭЛТЭ ТҮЛБЭРИ АБАБА

Цыретор Аюшеев колхозой морин ажал дээрэ ажаллаһаар дүрбэдэхи жэлээ боложо байна. Энэ нүхэр хара багаһаа хойшо адуу малда дүйтэй, дуратай туладаа даалгагдаһан ажалдаа ехэ оролдосотойгоор хандана. Мүнөө тэрэнэй харууһалжа байһан 53 адуун тобир тарган ондо орожо байнхай.

Колхозой правлени, партийна организаци адуун һүрэгөө тобир тарганаар харууһалһанайнь түлөө нүхэр Аюшеевтэ 225 түхэриг нэмэлтэ түлбэри үгэбэ.

ШЭНЭ БАРИЛГА

Колхозой барилгашадай бригада (бригадирынь Д. Э. Будаев) байгша ондо малай байра, малшадай байха гэрнүүдые барихаар хараална.

Мүнөө барилгашад Дугар Батуев, Доржи Лубсанов, Дондок Банзаракцаев, Лхамажап Максаров гэгшэд колхозойнгоо электро-механическа мастерскойн байра барижа дүүргэбэ. Мастерской соонь токарна, слесарна станогууд тодхогдонхой.

Р. Лубсанов.

Иволга.

Хоёр шатаршанай урилдаан

Шатараар Улан-Удэ городой түрүү һууриин түлөө болоһон мүрысөөндэ шалгаржа гараһан Могордоев Мельников хоёр чемпионой нэрэзэргэ олохын тула шангаар тулалдажа байна. Тэдэнэр хамта 4 парти наадаха юм. Мүнөө хоёр дахин наадаад, Могордоев хоюулайнь шүүгээ.

А. Игумнов.

ХИЛЫН СААНАҺАА

Ленинэй түрэһэн үдэртэ бэлэдхэл хэгдэнэ

БУХАРЕСТ, мартын 30. (ТАСС). Румыниин Арадай Республикын ажалшад В. И. Ленинэй түрэһөөр 88-дахи жэлэй ойе үргэнөөр тэмдэглэхэ гэжэ бэлэдхэжэ байна. Бухарестын клубуудта, Культурын байшангуудта, В. И. Ленинэй болон И. В. Сталинай музейдэ, мүн бусад городуудта дэлхэйн пролетариадай агуу ехэ вождь тухай лекцинүүд уншагдана.

Сучава гэжэ областной центртэ «В. И. Ленинэй ажабайдал, ажал-ябуулга» гэһэн выставкэ нээгдээ. Советскэ Союзай Коммунистическэ партиие байгуулха хэрэгтэ В. И. Ленинэй айхабтар ехэ үүргэ дүүргэһэн тухай, Агуу ехэ Октябриин социалистическэ революциин үедэ, мүн советскэ социалистическэ гүрэниие байгуулха үедэ тэрэнэй хэһэн ехэ хүдэлмэри тухай энэ выставкэ хөөрэнэ.

В. И. Ленинэй ажабайдал, ажал-ябуулгада зорюулагдаһан выставкэнүүд бусад областной, районно центрнүүдтэ нээгдэбэ.

ПНР-эй сеймэй сесси дүүрэбэ

ВАРШАВА, мартын 29. (ТАСС). Польшын Арадай Республикын сеймэй хоёрдохи сесси мартын 29-дэ дүүрэбэ. Һүүлшын заседани дээрэ пенси тухай хуули баталагдаба. Энэ хуули 1958 оной июлиин 1-һээ хүсэндөө орохонь. Ажал хэжэ шадахаяа болиһон, мүн үтэлһэн хүнүүдтэ гүрэнэй зүгһөө пенси ехээр үгэдэг болохо гэжэ хуули соо хараалагдаба. Бусад шиидхэбэринүүд абтаа.

Германо-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй зургаадахи конгресс болобо

БЕРЛИН, мартын 30. (ТАСС). Германо-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй зургаадахи конгресс мартын 30-да Берлиндэ боложо дүүрэбэ.

Бүхы дэлхэй дээрэ энхэ тайбан байдал тогтоохын түлөө тэмсэгшэдэй хүсэнэй улам нэмэжэ байха үедэ, Советскэ Союз түрүүтэй хүсэн түгэс социалистическэ лагериин улам бэхижэжэ байха үедэ зургаадахи конгресс болобо гэжэ конгрессэй түгэсхэлэй заседани дээрэ абтаһан резолюци соо хэлэгдэнэ. Энхэ тайбан байдалай түлөө тэмсэгшэдэй хүсэнэй ехээр бэхижэһэн дээрэһээ дайнай аюулые зайсуулха бодото арга боломжо бии болонхой.

Немец, совет арадуудай хани барисаае саашадань бэхижүүлхэ гээшэ бүлгэмэй гол шухала зорилго мүн гэжэ шиидхэбэри соо хэлэгдэнэ.

Баруун Германиин зонхилогшодой атомна дайнда бэлэдхэхэ политикые буруушааһан шиидхэбэри германо-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй 3,5 миллион гэшүүдэй зүгһөө конгресс абаа.

Германо-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй түрүүлэгшээр статс-секретарь Г. Хандтке нэгэн дууга һунгагдаба.

Англиин мэдээжэ ажал-ябуулагшын мэдүүлгэ

ЛОНДОН, мартын 29. (ТАСС). Мэдээжэ ажал-ябуулагша лейборист Эньюрин Бивен мартын 28-да телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлбэ: «Хэрбээ эгээл дээдэ тушаалтанай хэлсээ эмхидхэхэ хэрэгтэ Холбоото Штадуудай һаад хээ һаань» эгээл дээдэ тушаалтанай зүблөөндэ Англи США-гүйгөөр хабаадаха ёһотой болохо».

Баруун Германида атомна база олоор байгуулагдахань

БЕРЛИН, мартын 30. (ТАСС). Баруун Германиин армиие атомна буугаар зэбсэглэхэ гэһэн шиидхэбэриин гарамсаар Баруун Германиин оборонын министерство захиралта гаргажа, атомна ракетэ табиха базануудые Баруун Германида бушуу түргэнөөр бии болгохо гэжэ шиидхээ.

Рейнланд-Пфальц гэжэ газарта 17 база байгуулагдахаар хараалагдаа. Мүн Баварида, Гессендэ, Рейн-Вестфалиин хойто зүгтэ, Шлезвиг-Гольштейндэ, Баден-Вюртембергдэ ракетнэ базанууд байгуулагдахань.

Рейнланд-Пфальц, Гессен болон Баден-Вюртемберг гэжэ нютагуудта ракетэнүүдые табиха Америкын базанууд сэрэг дай хэхээр бэлэн болгогдонхой, тэдэ «Найк Аякс» гэжэ түхэлэй ракетэнүүдээр зэбсэглэгдэнхэй гээд «Нейес Дейчланд» газетэ мэдээсэбэ.

Америкын капиталистнуудай һэнгэргүй мэдүүлгэ

НЬЮ-ЙОРК, мартын 30. (ТАСС). США-гэй экономикын улам доройтон муудажа байһан үедэ ажалшадай байдалые бүри муу болгохо, тэдэниие бүри ехээр мүлжэхэ хүсэлэнтэй байһанаа Холбоото Штадуудай капиталистнууд, тэдэнэй хэблэл нюунагүй.

США-да ажал хүдэлмэригүй зон хододоо байһан байгаа. Мүнөө экономикын доройтожо эхилхэдэ, 5 миллион гаран хүн ажалгүй болонхой. Гэбэшье, «дан олон хүдэлмэришэн энээнэй урда ажалтай байгаа. Хэрбээ олон ажалгүйшүүлэй байгаагүй һаань, ажалда хүниие абаха эрхэ нүхэсэл муудаха юм» гэжэ капиталистнууд тоолоно. Иигэжэ һэнгэргүйгөөр мэдүүлхэтэеэ хамта, тэдэнэр хүдэлмэришэдэй салин хүлһые доошолуулха гэжэ уряална.

Немец арадта ... айхабтар харш... шиидхэбэри

БЕРЛИН, мартын 29. (... Баруун Германиин армиие ... буугаар зэбсэглэхэ гэһэн ... Германиин бундестагай ши... ринь немец арадай аша туһа... харша шиидхэбэри гэжэ Демо... ческа Германида һуудаг про... Э. Корренс мэдүүлээ.

Мүнөө Федеративна Рес... кын политикые шэглүүлжэ ... хүтэлбэрилэгшэд немец ... түүхэһээ ямаршье һургаал аб... Тэдэнэй ямаршье һургаал... дурагүй байһыень Баруун ... ниин армиие атомна буугаар ... сэгжүүлхэ гэһэн шиидхэбэри... руулаа гээд Э. Корренс тэмд... Бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ б... атом шэнжэлэгшэ эр... М. Борн, О. Ган болон ... һэргылэн хэлэһэн үгые пар... тын олонхид анхарангүй орх... жэ Корренс онсолон тэмдэглэ...

Эб найрамдалай түлөө, ... буу зэбсэгһээ сүлөө газар Е... до байгуулхын түлөө үргэн ... дэлөө бүхы немец арадай ... дэлгэрүүлхэ шухала гэжэ Э... ренс онсолон тэмдэглэбэ.

Тобшо мэдээсэлнүү...

✦ Советскэ Союзай, Гер... Демократическа Республикын ... ламжа үзүүлһэнэй ашаар Хи... эгээл түрүүшын фармацевт... комбинат баригдажа дүүрэбэ... комбинат Хойто Хитадта Х... гэжэ нютагта баригдаа.

✦ Соёл культурын талаар ... ондо харилсан ажаллаха ... Германска Демократическа Р... лика Хитадай Арадай Респу... хоёрой правительствын хэлэн... сээндэ Берлиндэ гар таб... Наука, соёл культурын талаар ... ороной харилсаае бүри нягта ... гожо, үргэдхэхэ гэжэ түсэб ... раалагдана.

✦ Ороной ниитэ һуралсалай ... гуулинуудта политехническэ ... сал нэбтэрүүлхэ тухай Худэ... шэн-таряашанай революционно... вительствын тогтоолые Ве... газетэнүүд толилоо.

✦ Берлинһээ мэдээсэһэнэй ... Америкын реактивна самолёт ... до Бавариин газар дээгүүр ... ли хэн ниидэжэ ябатараа ... учебна бомбо гээжэрхёо. Эн... бонь байрын гэр дээрэ унаж... рээниие ехээр һандаргаа.

✦ Мартын 29-дэ Францин... циональна суглаан каникулд... бигдаба. Энэ каникулынь апр... 29 болотор үргэлжэлхэ. Парл... тын каникулда байха үедэ ... лиин хоёрдохи хахадта Генер... соведүүдтэ (департаментнууда... хиргаанай орган) һунгалта бо...

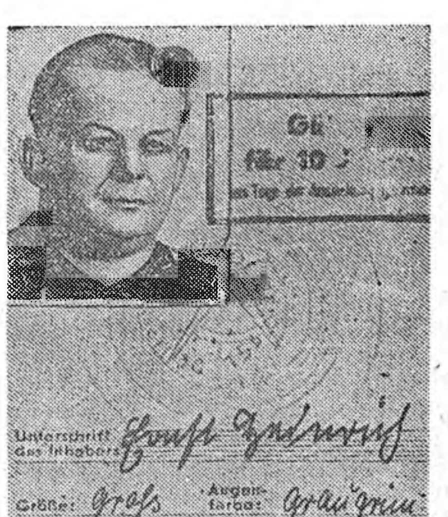
Парламентын олон гэшүүд эн... галтада кандидадууд болгон ... дыгөө дэбжүүлээ.

Уласхоорондын мэнжэлэл

БАРУУН ГЕРМАНИДА АЮУЛТАЙ ЗАМ

Баруун Германиин бундестагта (парламентнь) ФРГ-тэй гадаадын, дотоодын политикын гол асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ. Социал-демократическа болон бусад хэдэн партинуудай түлөөлэгшэдэй зүгһөө Аденауэрэй правительствын шанга шүүмжэлэлдэ ороошье һаань, засагаа барижа байһан христианско-демократическа союз бундестагта диилэнхи олон байһан дээрэһээ өөһэдтөө таарамжатай шиидхэбэринүүдые парламентаар гаргуулжа шадаа. Бундестагай баталан абаһан тогтоолой ёһоор, Баруун Германиин сэрэгые атомаар зэбсэгжүүлгэ һайшаагдажа, Германиин хоёр түрэнүүдые конфедераци болгон нэгэдүүлхэ шухала асуудал алад гарагдаба. Бундестагай энэ шиидхэбэри немец арадта тон ехэ аюултай, хойшолонтой байжа болохо. Мүн тэрэшэлэн Баруун Германиин парламентын шиидхэбэри уласхоорондын байдалые шангадхалгада, Зүүн, Баруун оронуудай правительствонуудые толгойлогшонорой зүблөө зарлалгые таһалдуулгада шэглүүлэгдэнхэй байһаниинь элитээр харагдана.

Уласхоорондын байдалые шангадхаха, хурсадхахые оролдожо байгшад Боннын зонхилогшодые амгалан тайбан байдалда харша өөһэдынгөө хорото ябуулгануудта түрүүшынхеэ хэрэглэжэ байгаа бэшэ юм. Мүнөө засаг түрэ толгойлжо байһан дээдэ тушаалтанарай зүблөө зарлалгые хойшо татаха, таһалдуулхань бэрхэтэй болажо байхада тэдэнэр өөһэдынгөө ноохил түхирдаһа—Баруун Германиин зонхилогшодые баһа хэрэглээд туршаба. Правительствонуудые толгойлогшонорой зүблөө таталгада һаад түбэг ушаруулха зорилгоор энэ уулзалганай үедэ Германиие нэгэдүүлхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэхэ ёһотой гэһэн эрилтэ бундестагай шиидхэбэри дотор табигдана. Зүгөөр, энэ асуудалые Германиин гүрэнүүдэй—ГДР-эй, ФРГ-тэй өөһэдын шиидхэгүй хада ондоо хэнэйшье шиидхэжэ шадахагүй байһаниинь эли юм. Теэд Боннын зонхилогшод ГДР-тэй хэлсээ хэхээ ото таһа арсаха зуураа, нэгэ буудалгаар хоёр шандага алаха: дээдэ тушаалтанай зүблөө болгуулхагүй, Германиие нэгэдүүлхэ асуудалые тодорхойлогдоогүй удаан саг соо хойшо татаха гэһэн һэдэлгэ гаргана.

Барилгада хүдэлдэг 60 наһатай хүдэлмэришэн Эрнст Хайнрих Германска Демократическа Республикада ажаллажа байһанаа, буржуазин идхалга номнолдо орожо, нёдондо июньдэ Баруун Германи руу ошоһон байгаа.

Эрнст Хайнрих тэндэ ошоод ажал олонгүй туража үхөө гэһэн мэдээсэл һаяхан абтаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Германска Демократическа Республикада байхадань Эрнст Хайнрихта үгтэһэн үнэмшэлгэ.

ТАСС-эй фотохронико.

Уласхоорондын шанга байдалые һуларуулхаяа хододоо оролдожо байдаг Советскэ правительство немец арадай хуби заяанай түлөө һанаагаа зобожо, дээдэ тушаалтанай зүблөөн дээрэ Германиин хоёр гүрэнэй хабаадалгатайгаар, Германиин эбэй договор баталха тухай асуудалые хаража үзэхөөр бэлэн байһанаа мэдүүлээ. Тиин гэтэр зүблөөниие хойшо татахын хойноһоо оролдожо байһан ФРГ-гэй правительство түрүүшээр манай дурадхалай удхые хазагайруулха, балартуулха һэдэлгэ гаргаад, һүүлээрнь арсажа ороо. «Христианско-демократическа союз Германитай эбэй хэлсээ түргэнөөр баталуулха дурагүй»,—гэжэ Боннын министр Оберлендер һая һэнгэргүйгөөр мэдүүлбэ. Боннынхидой иимэ һаналтай байһанай шалтагааниие Баруун Германиин «Дер шпигель» гэжэ журнал элишэлэн харуулна. Тэрээн соо иигэжэ бэшээтэй: «Эбэй хэлсээн тухай Советскэ правительствын дурадхал Германиие нэгэдүүлхэ шэнэ зам нээжэ болохо, теэд энэ ушар американецуудай һанаанда таарахагүй».

Баруун Германи руу ороһон Эрнст Хайнрих сарай соо үбһэн дээрэ туража үхэһэн байба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Эрнст Хайнрих иимэ болошоод сарай соо үхэшэһэн хэбтээ.

ТАСС-эй фотохронико.

Засаг барижа байһан партида эсэргүүсэһэн можодо оронхой хэблэл ФРГ-гэй мүнөөнэй правительствын политикые яһала зүбөөр сэгнэнэ. «Аденауэрэй шэлэһэн зам маниие нэгэдүүлгэдэ дүтэлүүлээгүй. Харин тад һөөргэ! Германиин, Европын хоорондохи зүрилдөөн һара ерэхэ бүри улам гүнзэгыржэ байна. Энэ юундэ тиинэб гэхэдэ, манай политика НАТО-гэй стратегическэ түсэбүүдһээ бүримүһэн дулдыдана бшуу» гэжэ СДПГ-гэй орган «Социал-демократишер прессединст» газетэ лаблан бэшэнэ.

ФРГ-эйе атомна буу зэбсэгтэй болгохо тухай бундестагай шиидхэбэри хадаа бүхы немец арадта, хүн түрэлтэндэ Баруун Германиин реакционернүүдэй, үһөө хяһаа бэдэрэгшэдэй бэерхэһэн, гүроөлхэһэн ябадал мүн болоно. Үнэндөө хадаа, Боннын зонхилогшод ФРГ-эйе дайн дажарта түхеэрхэ замда оруулһаар үнинэй юм. Гансал тунхаглагдаһан мэдээн дээрэһээ харахада, ФРГ бундесвер байгуулхын тула һүүлэй 3 жэл соо аяар 15 миллиард марка мүнгэ гаргашалаа, мүнөө жэлдэ үшөө 10 миллиард гаргашалагдахань. Энэ ушарһаа зоной байра байдал муудана.

Иигэжэ байбашье Боннын засагаархид урдань ФРГ-эйе атомаар зэбсэгжүүлхэ тухай һураг сууе буруушаадаг, юушье хада тэрээн тухай зар тунхаг тараахагүй гэжэ оролдодог байһан юм. Бундесверые атомаар зэбсэгжүүлхэ тухай мүнөө сэхэ тунхаглаад байхадань Аденауэр, тэрэнэй далайн саадахи түхирагша, дэмжэгшэд атомна дайнда ямаршье далдагүйгөөр бэлэджэ захалаа гэхэдэ болохо байна.

Иимэ юумэнэй боложо байһаниие Баруун Германиин хүн зон мүн лэ мэдэрдэг болоо. Бундестагай шиидхэбэриин гарахада тэндэхи хүн зон ехээр дураа гутажа, буруушааба.

Аденауэр атомаар жүрөөдэһэн политика ябуулжа, Баруун Германи айхабтар ехэ аюулта байдалда оронхой. Тиимэһээ эб найрамдалые сахин хамтаалхын тулада немец арад шангаар тэмсэхэ харюусалгаяа мэдэрхэ ёһотой.

«БҮГЭДЭАРАДАЙ ҮНДЭР ДЭЭДЭ ЗҮБЛӨӨН»

Һая Индиин ниислэл Делидэ Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй бюрогой сесси боложо дүүрэбэ. Энэ болоһон сессиишье, тэрэнэй баталан абаһан шиидхэбэринүүдшье эб найрамдалай түлөө, арадуудай хоорондоо амгалан тайбанаар ажаһуухын түлөө тэмсэлдэ тон ехэ удхашанартай байха юм. Мүнөө сагай хэдэ хэдэн шухала асуудалнууд харагдажа үзэгдөө. Эб найрамдалай түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэжэ байгшад дэлхэйн орон нютагуудһаа Делидэ сугларжа, Индонези бэеэ даанхай, сүлөөтэ гүрэн байха ёһотой, Алжирта амгалан тайбан байдал тогтоогдохо ёһотой гэжэ эрид шууд мэдүүлбэ. Буу зэбсэг хуряахын, хоорондоо амгалан тайбанаар ажаһуухын түлөө хүн зон бата нэгэдэлтэй, нягта жагсаалтай байха ёһотой гэжэ тэдэнэр үшөө дахин баталан тэмдэглээ. Энээнэй тулада эб найрамдалай түлөө тэмсэгшэд буу зэбсэг хуряаха, амгалан тайбанаар ажаһууха асуудалнуудай бүхэдэлхэйн конгресс зарлаха тухай шиидхэбэри батала... Энэ конгресс 1958 оной июлиин ...һаа 22 хүрэтэр Стокгольмдо болохо...

Энэ конгрессые «Бүгэдэарадай дээдэ зүблөөн» гэжэ Эб найрамдалай ... хэдэлхэйн Соведэй вице-президент ...ла Блюм нэрлэбэ. Тон таарамжатай үгөө!

Хүн түрэлтэнэй хуби заяа шиид... арад зоной үүргэ жэлһээ жэлдэ ... байна.

Арадуудай бүхэдэлхэйн конгресс ...ха тухай Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн ...ведэй шиидхэбэри тон шанга, харш... тай үедэ абтаа. Хүн зоной бэсын ... хоротой байдаг ядерна буу зэбсэ... туршалга улам ехээр хэгдэдэг боло... туршалгануудые хэхээ болихо тух... най правительствын дурадхалнууда... руун түрэнүүд зүбшөөнэгүй. Баруун ... нуудта сэрэгэй-политическэ бүлэгэ... дай жүрөөдэһэн ябуулгануудаа үр... луулһаар, эб найрамдалда дурагүй ... дээдэ тушаалтанай зүблөө зарлалые ...шо татахаяа оролдоно, тэдэнэр буу ... түхеэржэ үргэлжэлһөөр.

Орон нютагуудай, элдэб һанал бод... элдэб олон яһатан, хэдэн олон бурх... жанда шүтэгшэд — эб найрамдалд... тай хүн бүхэн атомай аюулые усад... тулада, амгалан тайбан байдалаа ... гаалхын тулада бултадаа һанаагаа ... байна. Буу зэбсэг хуряаха, хоорондо... галан тайбанаар ажаһууха асуудалн... лохоёо байһан конгресстэ бэлэдхэлэ... тэдэнэй нягта жагсаалтайгаар тэмсэл... даа эб найрамдалай хэрэгтэ, арад ... дайнай аюулһаа хамгаалха хэрэгтэ ... нэмэри оруулха, тон ехэ удхашан... байха юм.

А. ШАТИЛ...

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕ...

Адрес редакции: г. Улан-Удэ ул. Ленина 26. Телефоны редакции: редактора 46-32. зам. редактора—32-74, отв. секретаря — 27-37, отделов: партийной жизни и экономики — 47-59, пропаганды и местной информации —3... культуры и быта — 34-0.5, писем трудящихся и переводов — 24-74, корректорская — 32-67, бухгалтерия —37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н-00696. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № ...